

Τμήμα Οικονομικών
Επιστημών

**MSc law &
economics**

DEPARTMENT of ECONOMICS,
UNIVERSITY of MACEDONIA
and SCHOOL of LAW,
ARISTOTLE UNIVERSITY of THESSALONIKI

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
Νομική Σχολή

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

Διπλωματική Εργασία

**ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ- ΤΡΕΧΟΝ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ
ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ**

Του

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Χ. ΝΤΟΒΑ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
Ειδίκευσης Δίκαιο και Οικονομικά

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Σαββαΐδου Αικατερίνη

Φεβρουάριος 2020

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ

*Χρήστο, Τάσα και Μίμη.
Καταστήσατε δυνατή ακόμα μία ακαδημαϊκή μου περιπέτεια.
Για πάντα ευγνώμων.*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Οφείλω να ευχαριστήσω τους συμφοιτητές μου για την ποιοτική συντροφιά κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων, ιδιαίτερα αυτούς που γίνανε καλοί φίλοι και συνοδοιπόροι. Ευγνωμονώ τους καθηγητές μου για την παροχή μιας ενδιαφέρουσας, καινοτόμου εκπαιδευτικής εμπειρίας.

Πρωτίστως όμως την κα. Σαββαΐδου, η οποία κατάφερε ένα αντικείμενο, όπως το Φορολογικό Δίκαιο, το οποίο δυστυχώς δεν τυγχάνει της αναγνωρισιμότητας που του αρμόζει σε επίπεδο Νομικών Σχολών δεδομένης της πρακτικής σημασίας του, να το παρουσιάσει κατά μοναδικό τρόπο.

Την συγχαίρω για την υπομονή της κατά τη διάρκεια συγγραφής της παρούσης και την ευγνωμονώ για τις γνώσεις που μας μεταλαμπάδευσε.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η φορολογική συμμόρφωση του διοικουμένου, είτε πρόκειται για φυσικό είτε για νομικό πρόσωπο, αποτελεί αιτία ή αποτέλεσμα;

Με την παρούσα διπλωματική εργασία συντελείται μια προσπάθεια να απαντηθεί αυτός ο προβληματισμός. Η έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης, ιδιαίτερα για μια ασθμαίνουσα οικονομία όπως η ελληνική, είναι κρίσιμης σημασίας.

Σκόπιμο, επομένως, στο πρώτο κεφάλαιο να αναλυθεί η ανωτέρω έννοια μαζί με άμεσα συνδεδεμένες έννοιες. Έννοια κλειδί αποτελεί η Φοροδιαφυγή, καθώς αποτελεί μείζον πρόβλημα της εκάστοτε Κυβέρνησης και συχνά ταυτίζεται με την Φορολογική Συμμόρφωση. Αναλύονται οι αιτίες και οι συνέπειες του φαινομένου της Φοροδιαφυγής, καθώς και οι παράγοντες της Φορολογικής Συμμόρφωσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αποπειράται μία ευρεία κριτική προσέγγιση του νομικού πλαισίου της φορολογικής συμμόρφωσης, τόσο σε εθνικό και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Λεπτομερούς αναφοράς χρήζουν οι δύο βασικοί νόμοι για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής (συνεπώς και της επιβολής φορολογικής συνείδησης), ήτοι ο ν. 1882/1990 και ο ν.4174/2013.

Στο τρίτο κεφάλαιο, και δυσκολότερο κατά την άποψη του γράφοντος, αναφέρονται αρχικά κίνητρα που μπορούν να ωθήσουν τους φορολογούμενους γενικά προς μια πιο συνετή φορολογική ηθική. Στη συνέχεια αναφέρονται μέτρα που αφορούν σε επιχειρήσεις και ιδιώτες. Η δυσκολία του επιχειρήματος, ωστόσο, αποδίδεται στην πολυπλοκότητα του φορολογικού συστήματος της ελληνικής οικονομίας, η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την είσπραξη δημοσίων εσόδων, με αποτέλεσμα παρεμβάσεις και διαρθρώσεις στην φορολογική πολιτική να γίνονται με περιορισμένο εύρος. Τέλος, αναφέρονται μέτρα που βοήθησαν θετικά στην καλλιέργεια της φορολογικής συνείδησης, είτε διότι ώθησαν τομείς της οικονομίας, συνεπώς και το διαθέσιμο εισόδημα των φορολογουμένων, είτε γιατί διευκόλυναν άμεσα την εξόφληση των φορολογικών υποχρεώσεων.

ABSTRACT

Is the taxpayer's compliance, whether an individual or a legal entity, a cause or effect?

This thesis is an attempt to answer this concern. The concept of tax compliance, especially for an economy like the Greek one, is crucial.

It is therefore appropriate in the first chapter to analyze the above concept together with directly related concepts. Tax Escaping is a key concept as it is a major problem of the Government and is often identified with Tax Compliance. The causes and consequences of the Tax Evasion phenomenon, as well as the factors of Tax Compliance are analyzed therefore.

The second chapter attempts a broad critical approach to the legal framework for tax compliance, both at national and European level. The two main laws needed to combat tax evasion (and therefore tax conscience) are needed in detail, namely Law 1882/1990 and Law 4174/2013.

The third chapter, and more difficult in the writer's view, mentions initial incentives that can push taxpayers generally toward a more prudent tax ethic. The following are measures for businesses and individuals. The difficulty of the argument, however, is attributable to the complexity of the tax system of the Greek economy, which depends heavily on the collection of public revenue, with the result that tax policy interventions and structures are made to a limited extent. Finally, measures are mentioned that have helped to foster tax awareness, either because they have stimulated sectors of the economy, hence the taxpayer's disposable income, or because they have directly facilitated tax evasion.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

A.A.Δ.Ε	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
A..Φ.Μ.	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
Γ.Δ.Φ.Δ	Γενική Διεύθυνση Φορολογικής Διοίκησης
Δ.Ε.Σ.Ε	Διυπουργική Επιτροπή Στρατηγικών Επενδύσεων
Δ.ΗΛΕ.Δ	Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης
Δ.Ο.Υ	Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ν.Φ.Ι.Α	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
Ε.Φ.Α	Ειδικός Φόρος Ακινήτων
Ι.Ο.Β.Ε	Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών
Κ.Ε.Δ.Ε	Κώδικας Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων
Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ.	Κέντρο Ελέγχου Μεγάλων Επιχειρήσεων
Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π	Κέντρο Ελέγχου Φορολογουμένων Μεγάλου Πλούτου
Κ.Φ.Δ.	Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας
Κ.Φ.Ε	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
Ο.Ο.Σ.Α	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Σ.Ε.Β	Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
Σ.τ.Ε	Συμβούλιο της Επικρατείας
Τ.Ν.Π.	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
Φ.Α.Ε.	Φορολογία Αωνύμων Εταιριών
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας Κυβέρνησης
Φ.Π.Α	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
PEFA	Public expenditure and Financial Accountability/Εργαλείο αξιολόγησης - μέτρησης της αποδοτικότητας της διαχείρισης των δημοσίων οικονομικών
TADAT	Tax Administration Diagnostic Assessment Tool /Εργαλείο Διαγνωστικής Αξιολόγησης της Φορολογικής Διοίκησης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ.....	2
1.1. Βασικές έννοιες.....	2
1.2. Κατανόηση του φαινομένου της Φοροδιαφυγής.....	4
1.2.1. Αρνητικές συνέπειες της Φοροδιαφυγής.....	5
1.2.2. Αιτίες Φοροδιαφυγής.....	6
1.3. Παράγοντες Φορολογικής ή Μη Συμμόρφωσης.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ.....	11
2.1. Επισκόπηση νομοθεσίας.....	11
2.2. Το τρέχον πλαίσιο.....	12
2.1.1. Ο Νόμος 1882/1990.....	13
2.1.2. Ο Νόμος 4174/2013	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΙΝΗΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ.....	19
3.1. Παροχή επιμέρους κινήτρων.....	21
3.1.1. Κίνητρα σε επιχειρήσεις	21
3.1.2. Κίνητρα σε ιδιώτες.....	22
3.2. Αναφορά πρόσφατων θετικών μέτρων	23
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	30
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	31
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	32

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συνέπεια που επιδεικνύει ο φορολογούμενος στις φορολογικές του υποχρεώσεις, ο βαθμός δηλαδή κατά τον οποίο συμμορφώνεται φορολογικά, αποτελεί μια περίπλοκη υπόθεση.

Η επιλογή κάποιου να αποκλίνει από το νόμιμο και να φοροδιαφύγει, αποτελεί παραβατική συμπεριφορά, η οποία σε μια ευνομούμενη πολιτεία πρέπει να τιμωρείται. Είναι ωστόσο στενά τα όρια ανάμεσα στην εξοντωτική ποινή και στο αποτελεσματικό μέτρο.

Η φορολογική συμμόρφωση δυστυχώς εμφανίζει χαμηλό επίπεδο στην χώρα μας, ειδικά για μεγάλο τμήμα του επιχειρηματικού κόσμου, συμπεριλαμβανομένων και των αυτοαπασχολούμενων και ελεύθερων επαγγελματιών. Η επιλογή, όμως, των φορολογουμένων τις περισσότερες φορές δεν είναι ελευθέρια, αλλά ανάγκη οικονομικής επιβίωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΜΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ

1.1. Βασικές έννοιες

Φορολογική Συμμόρφωση

Με τον όρο φορολογική συμμόρφωση εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο οι φορολογούμενοι αντιδρούν στην επιβολή φόρων, κατά πόσο δηλαδή οικειοθελώς αποδίδουν τους φόρους που τους επιβάλλονται.

Σε ένα ιδανικό φορολογικό σύστημα, που τα πάντα λειτουργούν ικανοποιητικά, οι φορολογούμενοι, οικειοθελώς, δηλώνουν τα εισοδήματά τους και πληρώνουν τους φόρους που τους αναλογούν, απολαμβάνοντας γενικές αντιπαροχές από το κράτος. Χρησιμοποιείται ο όρος γενική αντιπαροχή διότι δίνεται προς το κοινωνικό σύνολο και όχι στον κάθε φορολογούμενο χωριστά.

Τι γίνεται όμως στην περίπτωση που σε μία κοινωνία το φορολογικό σύστημα δεν λειτουργεί ιδανικά; Λαμβάνοντας υπόψη ότι: 1) μέσω της επιβολής των φόρων μεταβιβάζονται πόροι ιδιωτών προς το δημόσιο τομέα χωρίς όμως ειδική αντιπαροχή ή αντάλλαγμα προσωπικά και για κάθε πολίτη χωριστά, 2) ο χαρακτήρας των φόρων είναι αναγκαστικός και όχι εθελοντικός, 3) δεν υφίσταται άμεση αντιπαροχή, 4) μειώνεται το διαθέσιμο εισόδημα των φορολογούμενων, γίνεται εύκολα κατανοητό ότι οι φόροι δεν γίνονται αποδεκτοί και προκαλούν αντιδράσεις στους φορολογούμενους. Οι αντιδράσεις τους εκφράζονται με την μη φορολογική συμμόρφωση τους. (*Χατζηδήμα, 2015, Τσάτσος, 2012, Καούνης, 2003*)

Φόρος

Ο φόρος αποτελεί άμεση και οριστική παροχή των ιδιωτών προς τη δημόσια εξουσία, που είναι αναγκαία για την κάλυψη των δημοσίων βαρών. (*Γκίνογλου Δ. / Βαλέτζας Ι., 2004*).

Είναι το μέρος του εισοδήματος των ιδιωτών που μεταβιβάζεται στο δημόσιο τομέα μέσω της φορολογίας, ώστε ο δημόσιος τομέας να μαζέψει τους οικονομικούς πόρους που χρειάζεται για καλύψει τις δαπάνες για τις δραστηριότητές του.

Οι φόροι διακρίνονται σε:

A) έμμεσους, όπου θεωρούνται αυτοί που επιβάλλονται στην εγχώρια κατανάλωση αγαθών/υπηρεσιών και στις εισαγωγές

B) άμεσους, όπου θεωρούνται αυτοί που επιβάλλονται στο εισόδημα (φυσικών/νομικών προσώπων) και στην περιουσία (ακίνητη, κληρονομιών, δωρεών).

Η διάκριση αυτή έγινε με κριτήριο ότι οι άμεσοι φόροι δεν μετακυλίνουν, σε αντίθεση με τους έμμεσους φόρους που μετακυλίνουν. Σήμερα όμως όλοι οι φόροι μετακυλίνουν στις τιμές κι αυτό θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στην εκτίμηση των επιπτώσεων των φόρων.

Νομικά, ο φόρος διακρίνεται από το ανταποδοτικό τέλος το οποίο καταβάλλεται έναντι ειδικής αντιπαροχής και αποτελεί αναγκαστική παροχή των πολιτών,. Έτσι προκύπτει μια σχέση αντιστοιχίας μεταξύ παροχής των πολιτών και αντιπαροχής από το κράτος (Απόφαση ΣτΕ 649/81-TNΠ ΝΟΜΟΣ) . Ως αποτέλεσμα, η διάκριση μεταξύ φόρου και τέλους έγκειται στη φύση και στο σκοπό που υπηρετεί η εκάστοτε εισφορά (Απόφαση ΣτΕ 3556/98-TNΠ ΝΟΜΟΣ).

Φοροδιαφυγή

Η φοροδιαφυγή (αγγλικά: tax evasion) αποτελεί σοβαρό έγκλημα - απάτη σε βάρος του κράτους. Γενικά αποκαλείται η καθ' οποιονδήποτε τρόπο απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φορολογούμενου φυσικού ή νομικού προσώπου από τις φορολογικές Αρχές. (Ανδρουλάκης Ν.1993).

Η φοροδιαφυγή εκτός από ποινικό αδίκημα που μπορεί να σημειωθεί κατά παράβαση ή καταστρατήγηση του φορολογικού νόμου, θεωρείται και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά δεδομένου ότι το συνολικό ποσό αυτής θα κληθεί τελικά να επωμισθεί, με πρόσθετα κυβερνητικά μέτρα, το σύνολο των φορολογουμένων.

Η φοροδιαφυγή μπορεί να εμφανιστεί με πολλούς τρόπους και τεχνάσματα όπως π.χ.:1) Αποκρύπτοντας εισοδήματα από διάφορες πηγές με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου. 2) Εμφανίζοντας υπερβολικές ή πλαστές δαπάνες ώστε να επωφεληθεί από εκπτώσεις φόρου. 3) Δημιουργώντας πλασματικές εταιρείες. 4) Καταστρατήγηση ευνοϊκής νομοθεσίας ειδικών σκοπών. κ.ά.

Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται εύκολα σε εισοδήματα που προέρχονται από μισθωτές υπηρεσίες ή εκμετάλλευση ακινήτων, λόγω της ευκολίας διασταύρωσης στοιχείων (δηλαδή σύγκριση εσόδου από τον ένα συμβαλλόμενο και δαπάνης από το άλλο), ενώ είναι δύσκολο να εντοπισθούν σε πηγές όπως από ελεύθερα επαγγέλματα. Στις εμπορικές επιχειρήσεις συνήθως η φοροδιαφυγή αντιμετωπίζεται με επιτόπου ελέγχους, αλλά και διασταυρώσεις. Στις περιπτώσεις που είναι δύσκολη η διασταύρωση, υπολογίζεται ένα τεκμαρτό εισόδημα, ενώ κατά καιρούς αναπροσαρμόζονται τα τεκμήρια διαβίωσης.

Φοροαποφυγή

Αποτελεί μια έννοια που πρέπει να διακρίνεται από την φοροδιαφυγή. Φοροαποφυγή είναι η, με νόμιμες ενέργειες, προσπάθεια των φορολογουμένων, εκμεταλλευόμενοι κενά του νόμου, να μειώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις ή να αποφύγουν την καταβολή των οφειλόμενων φόρων.

Φορολογικό σύστημα

Η σύνθεση όλων των φόρων που επιβάλλονται σε ένα κράτος αποτελεί το φορολογικό του σύστημα. Διάφοροι παράμετροι επηρεάζουν τους φόρους που επιλέγονται και τον τρόπο και την ένταση που θα πλήττουν το αντικείμενο τους, ενώ η δόμηση τους πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε και ο ταμειευτικός σκοπός τους να εξυπηρετείται, αλλά και η επίδραση τους στην οικονομική συμπεριφορά των ιδιωτών να είναι η ελάχιστη και να μην συγκρούονται οι επιδράσεις των φόρων μεταξύ τους.

Το ελληνικό φορολογικό σύστημα περιλαμβάνει μια ευρεία κατηγορία φόρων. Ορισμένοι από τους φόρους αυτούς έχουν ως βάση το εισόδημα, άλλοι έχουν την περιουσία ενώ άλλοι έχουν ως βάση τη δαπάνη και κυρίως την καταναλωτική δαπάνη. Οι περισσότεροι φόροι επιβάλλονται υπέρ του κράτους, ορισμένοι υπέρ των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης ενώ άλλοι υπέρ των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ο βασικότερος από άποψη εσόδων φόρων στη χώρα μας είναι ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας. (Γεωργακόπουλος, Θεόδωρος- Πάσχος, Παναγιώτης(2003)

1.2. Κατανόηση του φαινομένου της Φοροδιαφυγής

Προκειμένου να αναλύσουμε τα κίνητρα και τις αιτίες της φορολογικής ή μη συμμόρφωσης, κρίνεται σκόπιμο να εξετάσουμε λεπτομερέστερα την έννοια της φοροδιαφυγής.

Φοροδιαφυγή και συμμόρφωση είναι έννοιες αλληλένδετες. Το μέγεθος της πρώτης αποτελεί κριτήριο για την μέτρηση της δεύτερης, ωστόσο μια ευρεία κατανόηση των λόγων που οδηγούν τους πολίτες σε προσπάθειες φοροδιαφυγής, θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε και τους λόγους για τους οποίους αυτοί αποφεύγουν την συμμόρφωσή τους. Η σύγχυση μεταξύ των εννοιών της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας (ή σκιώδους οικονομίας) αποτελεί συχνό φαινόμενο (Βασαρδάνη, 2011).

1.2.1 Αρνητικές συνέπειες φοροδιαφυγής

Παραοικονομία: Η παραποιημένη ή ελλιπής δημοσιοποίηση οικονομικών στοιχείων από τις επιχειρήσεις και η αδήλωτη εργασία είναι οι κύριες πηγές παραοικονομίας. Η έκτασή της στην Ελλάδα τείνει να ακολουθεί τον οικονομικό κύκλο, καθώς, λόγω της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος και της αύξησης της ανεργίας κατά την ύφεση, πολλοί καταφεύγουν στην σκιάδη οικονομία, βλέποντάς την ενδεχομένως ως μια ευκαιρία για να επιβιώσουν.

Κοινωνικές ανισότητες

Η φοροδιαφυγή είναι εφικτή και διαπράττεται από ορισμένες κοινωνικές ομάδες εκ των οποίων οι κυριότερες είναι από τα πλουσιότερα κοινωνικά στρώματα (*Matsaganis M., Flevotomou M., 2010*).

Αυτό σημαίνει ότι λόγω της υστέρησης φορολογικών εσόδων η οποία προκαλείται από τη φοροδιαφυγή των, όπως προαναφέρθηκε, οικονομικά πιο εύρωστων, οι συνεπείς και οι φτωχότεροι φορολογούμενοι βαρύνονται συνήθως με υψηλότερα φορολογικά βάρη. Συνεπώς με αυτόν τον τρόπο η φορολογία όχι μόνο δεν επιτυγχάνει το στόχο της, ο οποίος είναι η αναδιανομή του εισοδήματος, αλλά, αντίθετα, ωθεί στην επιβολή μεγαλύτερων φορολογικών βαρών σε όσους ήδη πληρώνουν φόρους.

Δεν έχουν όλοι οι φορολογούμενοι την δυνατότητα αλλά και την διάθεση να φοροδιαφύγουν, με αποτέλεσμα άτομα με ίδια φοροδοτική ικανότητα να έχουν διαφορά στην φορολογική επιβάρυνση, καθώς κάποια επαγγέλματα μπορούν να φοροδιαφεύγουν ενώ άλλα όχι. Το κράτος για να αντιμετωπίσει την υστέρηση των δημοσίων εσόδων αυξάνει τους φορολογικούς συντελεστές με αποτέλεσμα να επιβαρύνονται οι συνεπείς φορολογούμενοι.

Με αυτόν τον τρόπο η φορολογία καθίσταται άδικη και αναποτελεσματική και καταλήγει να αντιμετωπίζει άνισα τους πολίτες και να υπονομεύει την κοινωνική συνοχή.

Απώλεια δημοσίων εσόδων

Το κράτος λόγω της έλλειψης των φορολογικών εσόδων και προκειμένου να καλύψει τα μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα, οδηγείται σε δανεισμό. Στην περίπτωση που προβεί σε εξωτερικό δανεισμό λόγω υψηλών επιτοκίων αυξάνεται το δημόσιο χρέος, ενώ παράλληλα επικρατεί στην χώρα λιγότερη ανεξαρτησία και ελευθερία οικονομικών και άλλων επιλογών.

Η διαχρονική φοροδιαφυγή δημιουργεί στρέβλωση στη δομή της οικονομίας, καθώς επηρεάζει το διαθέσιμο εισόδημα, το οποίο με τη σειρά του επιδρά στις αποφάσεις των νοικοκυριών σχετικά με την προσφορά εργασίας, αλλά και σχετικά με την κατανομή του εισοδήματος μεταξύ κατανάλωσης, επένδυσης και αποταμίευσης.

Η λανθασμένη εκτίμηση από το κράτος της πραγματικής οικονομικής κατάστασης, ιδιαίτερα λόγω της αδυναμίας ελέγχου των πραγματικών εισοδημάτων των ελεύθερων επαγγελματιών, έχουν ως αποτέλεσμα να μην γνωρίζουμε ακριβώς την πραγματική κατάσταση της οικονομίας και συνεπώς να υπάρχει απόκλιση από τους απαραίτητους δημοσιονομικούς στόχους.

1.2.2.Αιτίες Φοροδιαφυγής

Μεγάλη φορολογική υποχρέωση σε συνδυασμό με ελαττωμένα εισοδήματα

Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο της φορολογικής επιβάρυνσης, τόσο μεγαλύτερη είναι η τάση για φοροδιαφυγή. Αυτό συμβαίνει, διότι η αυξημένη φορολογική υποχρέωση μειώνει άμεσα το διαθέσιμο κεφάλαιο ενός νοικοκυριού. Ο φορολογούμενος με ελαττωμένο εισόδημα αδυνατεί να καλύψει τις βιοτικές ανάγκες του, με αποτέλεσμα να αναζητά τρόπος φοροδιαφυγής. (Μιχάλης Ν. Διακομιχάλης 2019)

Εάν οι φορολογικοί συντελεστές είναι χαμηλοί, το κίνητρο για φοροδιαφυγή είναι μικρότερο. Κατά τη διάρκεια της κρίσης, ο φόρος εισοδήματος για τα άτομα αυξήθηκε και μειώθηκε το αφορολόγητο όριο. Το αφορολόγητο όριο έχει επίσης καταργηθεί για τους αυτοαπασχολούμενους, οι οποίοι τώρα πρέπει να πληρώσουν μεγαλύτερο ποσοστό φόρου εκ των προτέρων. Ο φόρος εισοδήματος των επιχειρήσεων έχει αυξηθεί, υπό τη μορφή προκαταβολικής φορολογικής επιβάρυνσης. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι αυξήθηκαν όλοι οι συντελεστές του "ειδικού φόρου αλληλεγγύης", οι φόροι ιδιοκτησίας, οι συντελεστές ΦΠΑ για προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και οι φόροι κατανάλωσης για το αλκοόλ, τον καπνό και τα καύσιμα.

Αδυναμία του φορολογικού ελεγκτικού μηχανισμού

Από την έκθεση της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, επί της πορείας των Δημοσίων Εσόδων, της δραστηριότητας των αρμοδίων Υπηρεσιών και των αποτελεσμάτων του ελέγχου για την περιστολή της φοροδιαφυγής έτους 2018., προκύπτουν τα κάτωθι στοιχεία:

Κατά το 2018 τα αποτελέσματα των φορολογικών ελέγχων έχουν ως εξής: - Από το

Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ. ελέγχθηκαν 417 επιχειρήσεις και βεβαιώθηκαν συνολικά διαφορές φόρων, προσαυξήσεων και προστίμων 606.745.305,47 ευρώ και από το Κ.Ε.Φ.Ο.ΜΕ.Π. ελέγχθηκαν 930 επιχειρήσεις και βεβαιώθηκαν συνολικά διαφορές φόρων, προσαυξήσεων και προστίμων 130.069.893,59 ευρώ. - Από τις Δ.Ο.Υ. Φ.Α.Ε. Αθηνών, Φ.Α.Ε. Πειραιά και Φ.Α.Ε. Θεσ/νίκης ελέγχθηκαν 2.771 επιχειρήσεις και βεβαιώθηκαν συνολικά διαφορές φόρων, προσαυξήσεων και προστίμων 210.257.099,91 ευρώ. - Από τις υπόλοιπες Δ.Ο.Υ. ελέγχθηκαν 22.246 επιχειρήσεις και βεβαιώθηκαν συνολικά διαφορές φόρων, προσαυξήσεων και προστίμων 951.304.786,51 ευρώ. Συνολικά ελέγχθηκαν από τα Ελεγκτικά Κέντρα και τις Δ.Ο.Υ. 26.779 επιχειρήσεις και βεβαιώθηκαν διαφορές φόρων, προσαυξήσεων και προστίμων 1.898.377.085,48 ευρώ. Επιπλέον οι Δ.Ο.Υ. το έτος 2018 διενήργησαν 2.736 ελέγχους φορολογίας κεφαλαίου με συνολική βεβαίωση 20.840.688,71 ευρώ. Τέλος, διενεργήθηκαν 86.942 μερικοί επιτόπιοι έλεγχοι διαπίστωσης της εκπλήρωσης των φορολογικών υποχρεώσεων, από τα συνεργεία των Δ.Ο.Υ., και διαπιστώθηκαν σε 22.339 από τους ελέγχους αυτούς συνολικά 71.334 παραβάσεις. Η μέση παραβατικότητα των επιχειρήσεων που ήλεγξαν τα συνεργεία των Δ.Ο.Υ. στο εν λόγω διάστημα ήταν 25,69 %.

Οι ανωτέρω επιδόσεις καταδεικνύουν αδυναμία των εισπρακτικών μηχανισμών να προβούν στην είσπραξη των φόρων εντός του οικονομικού έτους δημιουργίας των συγκεκριμένων απαιτήσεων, τη μη επίτευξη του στόχου των ρυθμίσεων των οφειλών φορολογουμένων και το ατελέσφορο του φορολογικού συστήματος, για τον προσδιορισμό του οποίου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η πραγματική φοροδοτική ικανότητα των πολιτών, που βαρύνονται τελικώς με την καταβολή των φόρων», είναι η πρώτη παρατήρηση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, που χτυπάει στο ψαχνό, εγκαλώντας επί της ουσίας το υπουργείο Οικονομικών για την εφαρμογή φορολογικών μέτρων, που ξεπερνούν τις αντοχές των πολιτών.

Το δεύτερο στοιχείο, που δεν χρειάζεται περαιτέρω σχολιασμό, είναι ότι επί συνόλου 97,843 δισ. ευρώ οφειλών στις αρχές του 2018, είχαν μπει σε ρύθμιση μόλις 4,254 δισ. ευρώ, καθώς το ισχύον πλαίσιο των 12 δόσεων είναι προφανές ότι δεν μπορεί να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των καταχρεωμένων επιχειρήσεων, επαγγελματιών και νοικοκυριών.

Το τρίτο στοιχείο είναι ότι αναφορικά με τους πραγματικά μεγάλους οφειλέτες, δηλαδή όσους χρωστάνε πάνω από 1,5 δισ. ευρώ, το συνολικό ληξιπρόθεσμο ποσό που είναι ανεπίδεκτο είσπραξης ανέρχεται σε 24.800.289.609,61 ευρώ και αφορά σε 692 ΑΦΜ φυσικών και νομικών προσώπων. Κοινώς πρόκειται για φόρους «εχόντων και κατεχόντων», που δεν πρόκειται να πληρωθούν ποτέ. Η σωστή οργάνωση και ο

εκσυγχρονισμός με νέες τεχνολογίες και νέα μέσα των φοροτεχνικών υπηρεσιών, η αύξηση των διαθέσιμων κεφαλαίων, κοινώς η επένδυση στις αρμόδιες Αρχές, αλλά και το επίπεδο εργοηθικής των οργάνων, μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. (Σαπουνά I. Τραχανά και Χρηστίδη Γ (1983).

Μεγάλο ποσοστό αυτοαπασχόλησης

Η διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας με το μεγάλο αριθμό αυτοαπασχολούμενων, αναπτύχθηκε λόγω των κινήτρων που δοθήκαν διαχρονικά από την πολιτεία και ευνοούσαν την αυτοαπασχόληση και τη δημιουργία μικρών επιχειρήσεων. Συνεπώς ο φορολογικός έλεγχος αποδυναμώθηκε λόγω του μεγάλου αριθμού των πολύ μικρών επιχειρήσεων. Ο έλεγχος και η τεκμηρίωση των αντίστοιχων εισοδημάτων αποτελούν εξαιρετικά περίπλοκη και δύσκολη διαδικασία, ενώ ευνοούν παράλληλα την απόκρυψη των εισοδημάτων των αυτοαπασχολουμένων.

Τα πρωτεία σε ολόκληρη την Ευρώπη διατηρεί η Ελλάδα όσον αφορά την αναλογία των αυτοαπασχολουμένων στο σύνολο των απασχολούμενων της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία που ανακοίνωσε η Eurostat, η αναλογία στη χώρα μας είναι 29% για το 2016, με τη δεύτερη στη σχετική κατάταξη που είναι η Ιταλία να ακολουθεί με ποσοστό της τάξεως του 21%.

1.3 Παράγοντες Φορολογικής ή Μη Συμμόρφωσης

Πιθανότητα σύλληψης από τις Αρχές

Βάσει των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί και δεδομένου ότι η φορολογική συμμόρφωση βασίζεται στην συμπεριφορά - ψυχολογία του ατόμου, βασικότερος παράγοντας αποτελεί η πιθανότητα εντοπισμού του ατόμου από τις φορολογικές αρχές. Πιο συγκεκριμένα, ο φορολογούμενος, δεν θα επιλέξει να φοροδιαφύγει όταν γνωρίζει ότι θα ανακαλυφθεί και θα επιβληθούν σε βάρος του πρόστιμα. (GIZSector Programme Public Finance)

Η πιθανότητα εντοπισμού των φοροφυγάδων εξαρτάται από δύο παράγοντες: 1) από την πιθανότητα που υπάρχει να ελεγχθούν οι φορολογούμενοι και 2) από την πιθανότητα να ανακαλυφθούν από τον έλεγχο φορολογικές παραβάσεις. Στην πρώτη περίπτωση η

πιθανότητα ελέγχου εξαρτάται από τα κριτήρια που έχουν τεθεί για την επιλογή αυτών που θα ελεγχθούν, καθώς και από την γενικότερη φορολογική πολιτική. Στην δεύτερη περίπτωση η πιθανότητα να ανακαλυφθούν τα φορολογικά παραπτώματα, εξαρτάται από παράγοντες , όπως είναι ο τρόπος που διενεργούνται οι έλεγχοι , η οργάνωση τους κλπ. Όσο οι πιθανότητες εντοπισμού αυξάνονται και ειδικότερα όταν συνδυάζονται με επιβολή ποινής τόσο αυξάνεται και το επίπεδο της φορολογικής συμμόρφωσης. (Λάζος Γ, 2012)

Φορολογική Δικαιοσύνη

Όπως έδειξε πρόσφατη μελέτη του ΣΕΒ, στις δικαστικές αίθουσες εκκρεμούν περισσότερες από 400.000 φορολογικές υποθέσεις και στις μισές από αυτές δεν έχει καν οριστεί δικάσιμος.

Ο μέσος χρόνος αναμονής για υποθέσεις ΦΠΑ φτάνει τα 9,3 χρόνια, ενώ συνολικά για τις φορολογικές υποθέσεις η μέση αναμονή αγγίζει τα 5,3 χρόνια.

Θα μπορούσαμε να αποδώσουμε την ανασφάλεια σε μεγάλο βαθμό στο πολυδαίδαλο και πολύπλοκο φορολογικό μας σύστημα, το οποίο δημιουργεί πολλά κενά ερμηνειών με αποτέλεσμα να πληθαίνουν τα σημεία τριβής μεταξύ φορολογικών αρχών και ελεγχόμενων συνεπεία και της αυθαιρεσίας των φορολογικών οργάνων.

Αρκετές φορές τα αποτελέσματα των ελέγχων και το ύψος των προστίμων είναι τόσο εξοντωτικά που απειλούν ακόμη και τη βιωσιμότητα της επιχείρησης, ενώ κλονίζουν αφάνταστα το κλίμα εμπιστοσύνης που θα έπρεπε να υπάρχει μεταξύ φορολογικής διοίκησης και φορολογουμένων.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες σήμερα, αυτό που τους απασχολεί περισσότερο από όλα και αυτό το οποίο επηρεάζει περισσότερο από όλα τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν το ρόλο του κράτους και τα θέματα της οικονομίας, είναι το θέμα της φορολογίας. Το 2017, το 42% των πολιτών πίστευαν πως η μεταρρύθμιση που πρέπει να γίνει "κατά προτεραιότητα και άμεσα", είναι η αλλαγή του φορολογικού συστήματος (περισσότεροι από διπλάσιοι επέλεξαν αυτή τη μεταρρύθμιση από την επόμενη). Το 2018, 41% των πολιτών πιστεύουν πως "η φοροδιαφυγή είναι θεμιτή άμυνα κατά της υπερβολικής φορολογίας". 37% πιστεύουν πως η κυριότερη αιτία της φοροδιαφυγής είναι "οι υψηλοί φορολογικοί συντελεστές". 86% πιστεύουν πως "η χαμηλότερη φορολογία θα βοηθήσει ώστε να έρθουν ξένες επενδύσεις". Και, πλέον, ένα 64% πιστεύουν πως "πρέπει η φορολογία να είναι χαμηλή, έστω κι αν υπάρχει λιγότερη κρατική μέριμνα" (από 46% το 2015).

Φορολογική Συνείδηση

Η φορολογική συμμόρφωση εξαρτάται από την κουλτούρα των πολιτών. Είναι αποδεκτό ότι η συμπεριφορά των φορολογούμενων επηρεάζεται από την συμπεριφορά του κοινωνικού περιβάλλοντος. Σε έθνη όπου ο κοινωνικός περίγυρος φοροδιαφεύγει, έχει παρατηρηθεί ότι οι πολίτες δεν συμμορφώνονται φορολογικά επηρεαζόμενοι από την συμπεριφορά του περιβάλλοντος τους.

Το φορολογικό ηθικό και η φορολογική συμμόρφωση παρουσιάζουν μια πιο περίπλοκη σχέση στην Ελλάδα από ότι σε άλλες ανεπτυγμένες οικονομίες (*Ραπάνος, Καλπάνογλου 2014*).

Το χαμηλό φορολογικό ηθικό που επηρεάζεται από τη δυσπιστία τόσο στην κυβέρνηση όσο και στους κρατικούς θεσμούς και από άλλους φορολογούμενους, παραμένει βασική αιτία για την αδυναμία των φορολογικών αρχών να καλύψουν τους προβλεπόμενους στόχους των φορολογικών εισπράξεων.

Η φορολογική συνείδηση βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα στη χώρα μας, εξαιτίας, μεταξύ άλλων, της πολυπλοκότητας του φορολογικού συστήματος, της υψηλής και διαρκώς διογκούμενης φορολογίας, της διάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας, της γενικότερης πεποίθησης των πολιτών ως προς τη συνέπεια και την ανταποδοτικότητα του κράτους, της ίδιας της κουλτούρας της κοινωνίας.

Η αντιμετώπιση του διαχρονικού και διατοπικού προβλήματος της φοροδιαφυγής, της φοροαποφυγής και της παραοικονομίας απαιτεί τη διαμόρφωση ενός φορολογικού συστήματος που θα διέπεται από τις αρχές της διαφάνειας, της ουδετερότητας, της απλότητας, της σταθερότητας, της λειτουργικότητας, της ισορροπίας και της ισότητας. Με την υλοποίηση πολιτικών που θα στοχεύουν στη σταδιακή μείωση των φορολογικών συντελεστών και των ασφαλιστικών εισφορών νοικοκυριών και επιχειρήσεων, στη δημιουργία ενός απλοποιημένου και σταθερού –τουλάχιστον για μία πενταετία– φορολογικού συστήματος, στην εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων με κριτήρια ανάλυσης κινδύνου, στην εκπαίδευση των ελεγκτών με πραγματικά δεδομένα και στην καθολική χρήση ηλεκτρονικών συναλλαγών. Ενδεικτικά, σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του IOBE, εάν η Ελλάδα έφτανε, το 2017, το μέσο επίπεδο χρήσης καρτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα ετήσια έσοδα από ΦΠΑ θα ήταν υψηλότερα κατά 21%.

Η ηθική των φορολογούμενων είναι μία από τις βασικότερες μεταβλητές για το παρατηρούμενο επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης. Είναι ένας μη νομισματικός παράγοντας ο οποίος ορίζεται ως το εγγενές κίνητρο για την πληρωμή φόρων, καθώς με την πρώτη ματιά δεν έχει καμία σχέση με το σύστημα των εξωτερικών επιβραβεύσεων

και ποινών. Σε μερικές μελέτες, η φορολογική ηθική έχει αντιμετωπιστεί ως εξωγενές χαρακτηριστικό του ατόμου. Μπορεί να θεωρηθεί ως μία ηθική υποχρέωση για φορολογική συμμόρφωση, ή να δικαιολογηθεί από το θετικό αίσθημα της προσφοράς στην κοινωνία. Ακόμη η φορολογική ηθική φαίνεται να συσχετίζεται θετικά με την παρατηρούμενη ευτυχία (*Filippin, A., Fiorio C. and Viviano, E. (2013)*).

Η διαδικασία επιβολής του φόρου είναι ένα ακόμη συνθετικό στοιχείο της φορολογικής ηθικής, η οποία αποτελεί εξαιρετικά σημαντικό καθοριστικό παράγοντα της φορολογικής συμμόρφωσης. Η φορολογική ηθική συσχετίζεται θετικά με την ισχύ επιβολής του φόρου. Η ισχύς επιβολής της φορολογικής νομοθεσίας έχει και έμμεσο αντίκτυπο στη συμμόρφωση μέσω της επίπτωσής της στη φορολογική ηθική. Ο αντίκτυπος του φορολογικού ελέγχου και του κοινωνικού περιβάλλοντος είναι ισχυρότερος σε χαμηλά επίπεδα φορολογικής ηθικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ

2.1 Επισκόπηση Νομοθεσίας

Το νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο στην Ελλάδα αναμφισβήτητα έχει αρκετές, αν όχι παθογένειες, σίγουρα δυσχέρειες, κενά ή στρεβλώσεις που προσβάλουν ευθέως τις αρχές της φορολογίας και δημιουργούν το κατάλληλο έδαφος για φοροδιαφυγή ή και φοροαποφυγή, η οποία αν και δεν αποτελεί μη-συμμόρφωση εγείρει ζητήματα ηθικής.

Παρά τις προσπάθειες που έγιναν, ειδικά τα πρώτα μνημονιακά χρόνια, η ελληνική φορολογική νομοθεσία χρήζει περαιτέρω κωδικοποίησης, καθώς το ευρύτερο πλαίσιο κρίνεται δαιδαλώδες και η εφαρμογή του, δίχως μια σειρά ερμηνευτικών διατάξεων ή κατ'εξουσιοδότηση νόμων, κρίνεται δυσχερέστατη.

Οι ιδιαίτερες συνθήκες του φορολογικού περιβάλλοντος καθιστούν ουτοπικό ένα πιο ευέλικτο πλαίσιο που θα επέτρεπε εκτεταμένες επιλογές φορολογικής τακτικής από τον φορολογούμενο χωρίς να απειλείται η συμμόρφωση και όχι απαραίτητα εκούσια. Έτσι υπάρχουν συγκεκριμένοι νόμοι, εγκύκλιοι, κανονισμοί, οδηγίες κ.α. (δευτερογενής νομοθεσία) για όλο το φάσμα φορολογικών δραστηριοτήτων αναλυτικά και για τις

πολλές περιπτώσεις και εξαιρέσεις τους.

Για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του φοροεισπρακτικού μηχανισμού κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη κωδικοποιημένης νομοθεσίας. Η κωδικοποίηση θα βοηθήσει στην αποκάλυψη πτυχών του φορολογικού συστήματος, που ενδεχομένως δεν είναι ορατές και επηρεάζουν σημαντικά την λειτουργία του, αλλά από την άλλη πλευρά επηρεάζουν και την στάση των φορολογούμενων απέναντι του. Οι εν λόγω κωδικοποιήσεις πρέπει να είναι διαθέσιμες σε οποιονδήποτε χρειάζεται να τις γνωρίζει. Πολύ συχνά η μη ορθή εφαρμογή του νόμου δεν οφείλεται σε δόλο αλλά σε ελλιπή πληροφόρηση. Κατά συνέπεια όταν το φορολογικό σύστημα είναι ασαφές, δημιουργείται στους φορολογούμενους ένα αίσθημα ανασφάλειας εάν γνωρίζουν και εφαρμόζουν ορθά τους νόμους. (*Commission of the European Communities (2009)*).

Σε επίπεδο Ευρώπης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλα θεσμικά όργανα και υπηρεσίες, με σκοπό την επίτευξη των στόχων που ορίζονται στις συνθήκες της Ε.Ε., έχουν τη δικαιοδοσία να εκδίδουν νομοθετικές πράξεις. Μερικές έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, άλλες όχι. Επίσης, ορισμένες ισχύουν για όλες τις χώρες της ΕΕ, ενώ άλλες για μερικές μόνον από αυτές. Τέτοιοι συντελεστές του νομοθετικού και ρυθμιστικού πλαισίου είναι οι Κανονισμοί, οι Οδηγίες, οι Αποφάσεις, οι Συστάσεις και οι Γνώμες. Υπάρχουν κοινοί κανόνες για το εταιρικό δίκαιο και τη φορολογία, οι οποίοι αποσκοπούν να δώσουν τη δυνατότητα σε επιχειρήσεις και ιδιώτες να αντλούν το μέγιστο όφελος από τα ανοικτά σύνορα. Οι κανόνες αυτοί έχουν επωφελή επίδραση, ιδίως όσον αφορά τη μείωση του κόστους συμμόρφωσης και την ενθάρρυνση των διασυνοριακών επενδύσεων. Η κοινοτική νομοθεσία αφήνει στα κράτη μέλη μεγάλο περιθώριο ελευθερίας στον σχεδιασμό των συστημάτων άμεσης φορολογίας με τρόπο που να ανταποκρίνεται καλύτερα στους στόχους και τις ανάγκες της εσωτερικής πολιτικής.

2.2. Το Τρέχον Πλαίσιο

Προηγουμένως αναφερθήκαμε στην ανάγκη συνεργασίας και ύπαρξης ενός κλίματος εμπιστοσύνης ανάμεσα σε φορολογούμενο και Κράτος, προκειμένου ο πρώτος ενσυνείδητα να συμμορφώνεται με τις φορολογικές του υποχρεώσεις. Η αμοιβαία εμπιστοσύνη είναι το κλειδί για την συμμόρφωση, και επέκεινα για την πάταξη της φοροδιαφυγής, με σκοπό την εξάλειψη φυσικά όλων των αρνητικών φαινομένων της. Φυσικά και από τα παραπάνω συνάγεται η ύπαρξη ενός αιτιακού κύκλου, όπου η φορολογική συμμόρφωση ευνοεί την εθνική οικονομία και εν συνεχεία το κράτος ανταμείβει τους φορολογούμενους με κίνητρα και παροχές/δημόσιες δαπάνες, ή/και αντιστρόφως.

Τα τελευταία, ωστόσο, χρόνια παρατηρείται η πρακτική του Κράτους, ως απάντηση στο φαινόμενο της φοροδιαφυγής και της συνακόλουθης παραβίασης των φορολογικών διατάξεων, να διαμορφώνει ένα θεσμικό πλαίσιο συνιστάμενο σε φορολογικές κυρώσεις (πρόστιμα, πρόσθετοι φόροι, προσαυξήσεις, χρηματικές ποινές, μη χρηματικές κυρώσεις κτλ.) και ποινικές κυρώσεις, δηλαδή λαμβάνοντας μέτρα αναγκαστικού και όχι συνεργατικού χαρακτήρα.

2.1.1 Ο Νόμος 1882/1990

Με το εν λόγω άρθρο, οι περιπτώσεις οφειλών προς το Δημόσιο και τρίτους ορίζονται ρητά στο άρθρο 25 και λαμβάνουν υπόσταση εγκλήματος. Κατά την αιτιολογική έκθεση του νόμου, η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και η ανταλλαγή φορολογικών πληροφοριών έχει γίνει βασική συνιστώσα της πολιτικής των κρατών σε επίπεδο Ο.Ο.Σ.Α και Ε.Ε., καθώς ο επιζήμιος φορολογικός ανταγωνισμός έχει χαρακτηριστεί ως παγκόσμιο πρόβλημα. Από το 2009 τα περισσότερα κράτη αντιμετωπίζουν το σύνθετο φαινόμενο της φοροδιαφυγής με συνδυασμένα μέτρα και ιδίως με την αναγνώριση της αναγκαιότητας να μην περιορίζεται η ανταλλαγή των φορολογικών πληροφοριών στις περιπτώσεις φορολογικής απάτης και φοροδιαφυγής, αλλά να εκτείνεται σε όλο το φάσμα των φορολογικών θεμάτων. Ο κυβερνητικός σχεδιασμός αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο συνδυασμό της εφαρμογής των κατάλληλων θεσμικών και διοικητικών εργαλείων για την αφετηρία ουσιαστικότερων αλλαγών που σηματοδοτούν την προσπάθεια καταπολέμησης της φοροδιαφυγής με όποιον τρόπο και αν αυτή συντελείται.

Όπως ρητά ορίζεται στο α.25 με τίτλο *Ποινικό Αδίκημα Μη Καταβολής Χρεών Προς Το Δημόσιο*, το οποίο εντάσσεται στο *Κεφάλαιο Η* του ανωτέρω νόμου σχετικά με τα *Μέτρα για την Είσπραξη Δημοσίων Εσόδων "1. Όποιος δεν καταβάλλει τα βεβαιωμένα στη Φορολογική Διοίκηση χρέη προς το Δημόσιο, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τεσσάρων (4) μηνών τιμωρείται με ποινή φυλάκισης:*

α) *Ενός (1) τουλάχιστον έτους, εφόσον το συνολικό χρέος από κάθε αιτία, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων και λοιπών επιβαρύνσεων μέχρι την ημερομηνία σύνταξης του πίνακα χρεών, υπερβαίνει το ποσό "των εκατό χιλιάδων (100.000) ευρώ".*

β) *Τριών (3) τουλάχιστον ετών, εφόσον το συνολικό χρέος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ανωτέρω περίπτωση α, υπερβαίνει το ποσό "των διακοσίων χιλιάδων (200.000)*

ευρώ".

Η ποινική δίωξη ασκείται ύστερα από αίτηση του Προϊσταμένου της Δ.Ο.Υ. ή των Ελεγκτικών Κέντρων ή του Τελωνείου προς τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών της έδρας τους, που συνοδεύεται υποχρεωτικά από πίνακα χρεών, συμπεριλαμβανομένων των κάθε είδους τόκων ή προσαυξήσεων και λοιπών επιβαρύνσεων.

«Στην αίτηση και στον πίνακα χρεών που υποβάλλονται σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο δεν συμπεριλαμβάνονται και δεν υπολογίζονται για τον προσδιορισμό της ευθύνης του προσώπου, τα χρέη που προέρχονται από τη μη εκτέλεση χρηματικών ποινών που επιβλήθηκαν από ποινικό δικαστήριο και οι σχετικές με αυτά προσαυξήσεις, τόκοι και λοιπές επιβαρύνσεις καθώς και τα χρέη από τα αδικήματα που τυποποιούνται στο άρθρο 66 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας μαζί με τις σχετικές με αυτά προσαυξήσεις, τόκους και λοιπές επιβαρύνσεις.»

Υπέστη συνεχείς τροποποιήσεις (με την παρ.2 άρθρ.18 και παρ.2-4 άρθρ.28 Ν.2948/2001 και συμπληρωθεί με το άρθρο 34 Ν.3016/2002,ΦΕΚ 110/17.5.2002, με την παρ.1 άρθρ.34 Ν.3220/2004,ΦΕΚ Α 15, το άρθρο 3 παρ.1 Ν.3943/2011,ΦΕΚ , 66/31.3.2011 αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 20 του Ν.4321/2015 (ΦΕΚ Α 32/ 21.3.2015 κ.α.), για να ισχύει έτσι έως σήμερα.

Τελευταία τροποποίηση του έγινε με την μεταβατική διάταξη του α. 469 του Νέου Ποινικού Κώδικα (Νόμος 4619/2019 - ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019 - Κύρωση του Ποινικού Κώδικα.

2.1.2 Ο Νόμος 4174/2013 (Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας)

Ο Κώδικας Φορολογικής Διαδικασίας (ΚΦΔ), ήδη από την ημέρα της ψήφισής του και πριν ακόμη τεθεί σε ισχύ, κυριολεκτικά «άλλαξε το τοπίο» μεταχείρισης των φορολογικών υποθέσεων για τους φόρους που περιλήφθηκαν στο πεδίο εφαρμογής του. Πέραν της συστηματικής ενοποίησης, εισήγαγε καινοτομίες και σημαντικές αλλαγές σε σειρά σημαντικών ζητημάτων, όπως για τη φορολογική διοίκηση, τους φορολογικούς ελέγχους, τις πράξεις προσδιορισμού του φόρου, τις διοικητικές φορολογικές κυρώσεις κ.ά.. (Φωτόπουλος/Μ. Βραχάτη/Β. Βύζας.,2018)

Επιχειρείται, λοιπόν, η θέσπιση ενός ανεξάρτητου συστήματος κανόνων που θα διέπει διάφορα στάδια της φορολογικής διαδικασίας αφενός ως προς τις φορολογικές υποχρεώσεις των υποκειμένων των αναφερομένων στον Κώδικα φορολογιών και αφετέρου ως προς τη διαδικασία της είσπραξης των προερχόμενων από φόρους και τέλη δημοσίων εσόδων. Για πρώτη φορά εμπλέκονται στο ίδιο νομοθέτημα διατάξεις

που αφορούν παράλληλα φορολογία εισοδήματος, Φ.Π.Α. Βιβλία και Στοιχεία, εισπραξη (Κ.Ε.Δ.Ε), έλεγχο καθώς και θέματα οργάνωσης. Ο Κώδικας ενσωματώνει και απλοποιεί διάσπαρτες διατάξεις της πρωτογενούς και δευτερογενούς νομοθεσίας που αφορούν τις φορολογικές διαδικασίες, τη σχέση μεταξύ φορολογούμενου και φορολογικής διοίκησης και τις διαδικασίες εισπραξης των φόρων. Εισάγει νέους και σύγχρονους τρόπους προσδιορισμού του φόρου, επαναξιολογεί τα προνόμια του Δημοσίου και επιδιώκει να επαναθεμελιώσει τις σχέσεις μεταξύ της φορολογικής διοίκησης και του φορολογούμενου σε υγιέστερη και δικαιότερη βάση. (ΤΝΠ-ΝΟΜΟΣ)

Το άρθρο 66 του ανωτέρω Νόμου, αποτελεί το βασικό εργαλείο της Πολιτείας για την πάταξη της φοροδιαφυγής. Πρωτύτερα, η ύπαρξη του άρθρου 55 με τίτλο Παραβάσεις Φοροδιαφυγής, και προ της τροποποίησης του δυνάμει των άρθρων 3 παρ.4 και 7 παρ.9 Ν.4337/2015,ΦΕΚ Α 129/17.10.2015, δίνει τον ορισμό της φοροδιαφυγής, η οποία συνίσταται: α) Στην απόκρυψη καθαρών εισοδημάτων από οποιαδήποτε πηγή με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή φόρου εισοδήματος. Β) Στη μη απόδοση, ανακριβή απόδοση, συμψηφισμό, έκπτωση ή διακράτηση φόρου προστιθέμενης αξίας και παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών. Γ) Στην εισπραξη επιστροφής των φόρων από τη Φορολογική Διοίκηση μετά από παραπλάνηση της Φορολογικής Διοίκησης με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων. Δ) Στην έκδοση πλαστών φορολογικών στοιχείων, καθώς και η νόθευση φορολογικών στοιχείων. Ε) Στην έκδοση εικονικών φορολογικών στοιχείων και η αποδοχή αυτών ΣΤ) η μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση παραστατικών στοιχείων, εφόσον η συνολική αποκρυσταλλισμένη αξία ανέρχεται τουλάχιστον σε πέντε χιλιάδες (5.000,00) ευρώ, Ζ) η απόκρυψη στοιχείων που αποτελούν αντικείμενο ή συνθέτουν το αντικείμενο του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή του ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη θεωρείται η μη απόδοση για κάθε φορολογικό έτος ποσού φόρου τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ, Η) η απόκρυψη στοιχείων που αποτελούν αντικείμενο ή συνθέτουν το αντικείμενο του ειδικού φόρου ακινήτων (ν. 3091/2002) με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή του ειδικού φόρου ακινήτων, Θ) η απόκρυψη οποιασδήποτε φορολογητέας ύλης με μη υποβολή δήλωσης ή με υποβολή ανακριβούς δήλωσης και με σκοπό τη μη πληρωμή οποιουδήποτε άλλου φόρου εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Κώδικα. Για την εφαρμογή της παρούσας περίπτωσης, ως απόκρυψη θεωρείται η μη

απόδοση για κάθε φορολογικό έτος ή κάθε φορολογική υπόθεση ποσού φόρου τουλάχιστον πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ.»

Ο Ν. 4337/2015 άλλαξε δραστικά το σύνολο των διατάξεων που αφορούν τις διοικητικές κυρώσεις και κατά μία έννοια φάνηκε να ευνοεί περισσότερο την επιβολή ποινικών κυρώσεων με τη ποινικοποίηση των φορολογικών παραβάσεων. Ο ανωτέρω νόμος, γνωστός και ως ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΙΙΙ, έφερε απαραίτητες τροποποιήσεις στον Κ.Φ.Ε και τον Κ.Φ.Δ., διατηρήθηκαν κάποιες από τις Διοικητικές Κυρώσεις που προβλέπονταν στο παλαιό α.55 του Κ.Φ.Δ, όρισε τα εγκλήματα φοροδιαφυγής, όπως μέχρι σήμερα αποτυπώνονται στο α.66 του ν.4174/2013 (Κ.Φ.Δ), διατηρήθηκαν κάποια πρόστιμα του παλαιού νόμου που αφορούσαν παραβάσεις που τελέστηκαν μέχρι δημοσιεύσεως του νόμου, εισήγαγε στην φορολογική νομοθεσία σημαντικές προβλέψεις για παραβάσεις αφορώσες τον Φ.Π.Α

Τα παραπάνω καθίστανται εμφανή λόγω της κατάργησης του άρθρ. 55 ΚΦΔ που αποτελούσε τη κύρια νομική βάση για τη τιμώρηση της φοροδιαφυγής με το άρθρο, να δίνει τον βασικό ορισμό αυτής, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Πλέον ο ορισμός της φοροδιαφυγής δίνεται από το νέο άρθρο 66 ΚΦΔ, με τίτλο *Εγκλήματα Φοροδιαφυγής*, ως εξής: *1. Έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος με πρόθεση:*

α) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου εισοδήματος, ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) ή ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ), αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή ή περιουσιακά στοιχεία, ιδίως παραλείποντας να υποβάλει δήλωση ή υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση ή καταχωρίζοντας στα λογιστικά αρχεία εικονικές (ολικά ή μερικά) δαπάνες ή επικαλούμενος στη φορολογική δήλωση τέτοιες δαπάνες, ώστε να μην εμφανίζεται φορολογητέα ύλη ή να εμφανίζεται αυτή μειωμένη,

β) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή του φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου κύκλου εργασιών, του φόρου ασφαλιστρών και των παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς, καθώς και όποιος παραπλανά τη Φορολογική Διοίκηση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων και δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς ή λαμβάνει επιστροφή, καθώς και όποιος διακρατεί τέτοιους φόρους, τέλη ή εισφορές,

γ) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου πλοίων δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο το φόρο αυτόν.

2. Παρακρατούμενοι φόροι, τέλη και εισφορές είναι εκείνοι που ρητά ορίζονται σε επί μέρους διατάξεις ότι παρακρατούνται και τελικά αποδίδονται στο Δημόσιο ή άλλο φορέα από πρόσωπο διάφορο του πραγματικού φορολογούμενου.

3. Όποιος διαπράττει έγκλημα φοροδιαφυγής από τα αναφερόμενα στη παράγραφο 1 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών: α) αν ο φόρος που αναλογεί στα φορολογητέα εισοδήματα ή στα περιουσιακά στοιχεία που έχουν αποκρυσταλλωθεί υπερβαίνει ανά φορολογικό ή διαχειριστικό έτος τις εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ ανά είδος φόρου, ή β) αν το προς απόδοση ποσό του κύριου φόρου, τέλους ή εισφοράς που δεν αποδόθηκε ή αποδόθηκε ανακριβώς ή επεστράφη ή συμψηφίστηκε ή εξέπεσε ή διακρατείται υπερβαίνει ανά φορολογικό ή διαχειριστικό έτος: αα) τις πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ, εφόσον αφορά φόρο προστιθέμενης αξίας ή ββ) τις εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ ανά είδος φόρου, τέλους ή εισφοράς σε κάθε άλλη περίπτωση.

4. Επιβάλλεται κάθειρξη αν το ποσό του φόρου, τέλους ή εισφοράς της προηγούμενης παραγράφου υπερβαίνει ανά φορολογικό ή διαχειριστικό έτος τις εκατό χιλιάδες (100.0) ευρώ, εφόσον αφορά φόρο προστιθέμενης αξίας, ή τις εκατό πενήντα χιλιάδες (150.000) ευρώ σε κάθε άλλη περίπτωση φόρου, τέλους ή εισφοράς.

5. Όποιος εκδίδει πλαστά ή εικονικά φορολογικά στοιχεία, καθώς και όποιος αποδέχεται εικονικά φορολογικά στοιχεία ή νοθεύει τέτοια στοιχεία, ανεξάρτητα από το αν διαφεύγει ή μη την πληρωμή φόρου, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών (3) μηνών, εκτός και αν τα φορολογικά στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν για τη διάπραξη ή την υποστήριξη κάποιας από τις πράξεις των παραγράφων 1 έως 4, οπότε ο δράστης τιμωρείται μόνο για την τελευταία ως αυτουργός ή συμμετοχος. Ειδικά, όποιος εκδίδει ή αποδέχεται εικονικά φορολογικά στοιχεία για ανύπαρκτη συναλλαγή στο σύνολό της ή για μέρος αυτής, τιμωρείται: α) με φυλάκιση τουλάχιστον ενός (1) έτους, εφόσον η συνολική αξία των εικονικών φορολογικών στοιχείων υπερβαίνει το ποσό των εβδομήντα πέντε χιλιάδων (75.000) ευρώ και β) με κάθειρξη έως δέκα (10) έτη, εφόσον το ως άνω ποσό υπερβαίνει τις διακόσιες χιλιάδες (200.000) ευρώ. Για την κάλυψη των παραπάνω ορίων δεν υπολογίζονται φορολογικά στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη διάπραξη ή την υποστήριξη κάποιας από τις πράξεις των παραγράφων 1 έως 4, οπότε ο δράστης τιμωρείται μόνο για την τελευταία ως αυτουργός ή συμμετοχος. Θεωρείται ως πλαστό και

το φορολογικό στοιχείο που έχει διατηρηθεί ή σφραγιστεί με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς να έχει καταχωριστεί στα οικεία βιβλία της αρμόδιας φορολογικής αρχής σχετική πράξη θεώρησής του και εφόσον η μη καταχώριση τελεί σε γνώση του υπόχρεου για τη θεώρηση του φορολογικού στοιχείου. Θεωρείται επίσης ως πλαστό το φορολογικό στοιχείο και όταν το περιεχόμενο και τα λοιπά στοιχεία του πρωτότυπου ή αντίτυπου αυτού είναι διαφορετικά από αυτά που αναγράφονται στο στέλεχος του ίδιου στοιχείου. Εικονικό είναι το φορολογικό στοιχείο που εκδίδεται για συναλλαγή ανύπαρκτη στο σύνολό της ή για μέρος αυτής ή για συναλλαγή στην οποία το ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη που αναγράφονται στο στοιχείο είναι άγνωστο φορολογικώς πρόσωπο, με την έννοια ότι δεν έχει δηλώσει την έναρξη του επιτηδεύματός του ούτε έχει θεωρήσει στοιχεία στη Φορολογική Διοίκηση. Εικονικό είναι επίσης το στοιχείο που φέρεται ότι εκδόθηκε ή έχει ληφθεί από εικονική εταιρία, κοινοπραξία, κοινωνία ή άλλη οποιασδήποτε μορφής επιχείρηση ή νομική οντότητα ή από φυσικό πρόσωπο για το οποίο αποδεικνύεται ότι είναι παντελώς αμέτοχο με τη συγκεκριμένη συναλλαγή, οπότε στην τελευταία αυτή περίπτωση η ποινική δίωξη ασκείται κατά του πραγματικού υπευθύνου που υποκρύπτεται. Τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία συναλλαγής κατώτερη της πραγματικής θεωρούνται πάντοτε για τους σκοπούς του παρόντος νόμου ως ανακριβή, ενώ τα φορολογικά στοιχεία στα οποία αναγράφεται αξία μεγαλύτερη της πραγματικής θεωρούνται ως εικονικά κατά το μέρος της μεγαλύτερης αυτής αξίας. Δεν είναι εικονικό για τον λήπτη το φορολογικό στοιχείο το οποίο αφορά πραγματική συναλλαγή, αν το πρόσωπο του εκδότη είναι διαφορετικό από αυτό που αναγράφεται στο στοιχείο.

Δεν είναι εικονικό το φορολογικό στοιχείο που εξέδωσε ή έλαβε η κοινωνία κληρονόμων ή ο κληρονόμος ή σύζυγος ή τέκνο αποβιώσαντος ή συνταξιοδοτηθέντος συζύγου ή γονέα, το οποίο φέρεται ότι εκδόθηκε ή λήφθηκε από τον αποβιώσαντα ή συνταξιοδοτηθέντα επιτηδευματία, εφόσον αφορά πραγματική συναλλαγή και πριν από κάθε είδους φορολογικό έλεγχο, έχει καταχωρηθεί στα βιβλία τόσο του λαμβάνοντα όσο και του εκδόμενου το στοιχείο, η αξία αυτού έχει συμπεριληφθεί στις οικείες δηλώσεις ΦΠΑ και φορολογίας εισοδήματος και έχει γίνει η απόδοση των φόρων που προκύπτουν από το στοιχείο αυτό.

6. Για την επιμέτρηση της ποινής λαμβάνεται ιδίως υπόψη το ύψος του ποσού που αποκρύφτηκε ή δεν αποδόθηκε και η διάρκεια της απόκρυψης ή μη απόδοσης ή ανακριβούς απόδοσης ή διακράτησης. Η μεταχείριση από τον δράστη ιδιαιτέρων τεχνασμάτων συνιστά επιβαρυντική περίπτωση.

Οι καινοτομίες των νέων ρυθμίσεων του α.66, πέρα από το γεγονός ότι επαναπροσδιόρισε τις προϋποθέσεις στοιχειοθέτησης των εγκλημάτων φοροδιαφυγής, αποτελούν: α) η αύξηση των ποσοτικών ορίων, πέρα από τα οποία η φορολογική παράβαση θεωρείται αδίκημα, β) ο εκ νέου προσδιορισμός των εννοιών του πλαστού και του εικονικού στοιχείου, όπως και των περιπτώσεων τέλεσης φοροδιαφυγής- όπου πλέον επεκτείνεται και σε περισσότερα αντικείμενα- μετά τη κατάργηση του άρθρ. 55 ΚΦΔ, που ρύθμιζε αναλόγως, γ) η διεύρυνση του πεδίου των υποκειμένων των εγκλημάτων φοροδιαφυγής καθώς πλέον στον ορισμό αυτό εμπίπτουν και τα πρόσωπα που ασκούν πράγματι προσωρινά ή διαρκώς διοίκηση, διαχείριση, εκπροσώπηση (είτε από προσωπική βούληση είτε επειδή είναι εντεταλμένοι από το νόμο ή από δικαστική απόφαση είτε από οποιαδήποτε άλλη αιτία), δ) ρυθμίζονται εκ νέου σημαντικά δικονομικά ζητήματα με σημαντικές προεκτάσεις διαχρονικού δικαίου, όπως η άσκηση της ποινικής δίωξης, ε) ρυθμίζονται εκ νέου και ουσιαστικά ζητήματα παραγραφής, στ) ενώ τονίζεται για ακόμα μια φορά μέσα στον ίδιο η ανεξαρτησία της ποινικής από τη διοικητική διαδικασία

Η διάταξη αυτή απασχολεί, όσο καμία άλλη του Φορολογικού Δικαίου, την Νομολογία, καθώς τα ανώτερα Δικαστήρια της χώρας, καλούνται να ερμηνεύσουν και να εφαρμόσουν μια διάταξη, η οποία θέτει ανελαστικά όρια ανάμεσα στις αναβαθμίσεις των υποπεριπτώσεων των προαναφερθέντων παραβάσεων, με αποτέλεσμα να εγείρονται ζητήματα αναλογικότητας.

Μέχρι και σήμερα, έχουν εκδοθεί για τον εν λόγω άρθρο πενήντα πέντε (55) κατ'έξουσιοδότηση και εφαρμοστικά νομοθετήματα, όπως Υπουργικές Αποφάσεις, Εγκύκλιοι της Α.Α.Δ.Ε, ΠΟΛ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΙΝΗΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ

Εισαγωγικά

Η φορολογική συμμόρφωση επηρεάζεται από τη δύναμη που έχουν οι φορολογικές αρχές και από τον βαθμό εμπιστοσύνης των πολιτών σε αυτές. Η αλληλεπίδραση και η δυναμική αυτών των δύο παραμέτρων καθορίζει εάν έχουμε εθελοντική ή καταναγκαστική φορολογική συμμόρφωση. Η δύναμη θεωρείται ότι είναι υψηλή εάν οι έλεγχοι είναι συχνοί και αποτελεσματικοί και εάν τα πρόστιμα που επιβάλλονται είναι αυστηρά. Η εμπιστοσύνη στις φορολογικές αρχές επηρεάζεται από ψυχολογικές

παραμέτρους, όπως είναι η γνώση και οι στάσεις, οι προσωπικές και κοινωνικές αξίες και η αντιλαμβανόμενη δικαιοσύνη και ισονομία.

Η έμφαση στη σημαντικότητα της εμπιστοσύνης είναι μια καθοριστική προϋπόθεση για την εθελοντική συμμόρφωση και οι φορολογικές αρχές πρέπει να προσπαθούν να βρίσκουν κάθε φορά, ποια είναι η σωστή ισορροπία μεταξύ της παροχής υποστηρικτών υπηρεσιών στους πολίτες και στις επιχειρήσεις (η έννοια της εμπιστοσύνης) και στην επιβολή μιας σιδηρούς πειθαρχίας μέσω των φορολογικών ελέγχων (η έννοια της δύναμης). Η ισορροπία πρέπει να είναι τέτοια, ώστε η ζυγαριά να μη γυρνάει ούτε προς τη μία, ούτε προς την άλλη πλευρά.

Το κράτος οφείλει να αναλάβει πρωτοβουλίες για την εδραίωση της εμπιστοσύνης, ώστε να αναπτύξουν οι πολίτες την ανάλογη κουλτούρα και να είναι συνεπείς. Η περισσότερη παιδεία συνδέεται με την υψηλότερη φορολογική ηθική, συμβάλλοντας στην ενίσχυση του επιχειρήματος των μεγαλύτερων δεσμών μεταξύ προσφοράς δημόσιας υπηρεσίας και φορολογικής συμμόρφωσης. Παρατηρείται ότι στα κράτη με μεγάλο βαθμό συμμόρφωσης, έχει καθιερωθεί μια τύπος «κοινωνική σύμβαση» ανάμεσα σε φορολογούμενο και Πολιτεία, με την δεύτερη να επιβραβεύει τους πρώτους για τη συνέπειά τους. (*Daude, C., Gutiérrez, H. and Melguizo, Á. (2013)*)

Η έννοια της φορολογικής συμμόρφωσης, και εν γένει των κανόνων φορολογίας, είναι άγνωστες στους νέους μέχρι, οι οποίοι με την αποφοίτησή τους, αποτελούν ήδη φορολογουμένους. Σε μια εποχή που σημειώνονται αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα με βάση τα νέα δεδομένα, όπως η εισαγωγή νέων τεχνολογιών στο εκπαιδευτικό σύστημα ως επακόλουθο της τεχνολογικής ανάπτυξης, η εισαγωγή μαθημάτων για την καλλιέργεια οικολογικής συνείδησης για την προστασία του περιβάλλοντος, η καλλιέργεια διατροφικής συνείδησης και η προώθηση της άθλησης για τη θωράκιση των παιδιών απέναντι στην αύξηση των ποσοστών παχυσαρκίας και του παιδικού διαβήτη, οφείλουμε να καλλιεργήσουμε τη φορολογική συνείδηση των παιδιών μέσα από τη σχολική τάξη, μέσα από την ευρύτερη εκπαιδευτική διαδικασία.

Η εδραίωση της διαφάνειας, ακόμη, στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα αποτελεί μείζον ζητούμενο. Η διαφθορά, ως σύμπτωμα βαθιά ριζωμένων παθογενειών στην οικονομία, στο πολιτικό σύστημα και στην κοινωνία, είναι ένα φαινόμενο που στοιχίζει ακριβώς: υπονομεύοντας το κράτος δικαίου και την κοινωνική δικαιοσύνη, προκαλώντας διασπάθιση του δημοσίου χρήματος, δημιουργώντας σοβαρές στρεβλώσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον και στον ανταγωνισμό, πλήττοντας την αξιοπιστία της

χώρας και αποτρέποντας επενδύσεις. Λόγω της αυξημένης διαπλοκής, ο φορολογούμενος διακατέχεται από αίσθημα ανασφάλειας και αποφεύγει την ικανοποίηση των φορολογικών του υποχρεώσεων.

Η φορολογική διοίκηση καλείται σήμερα να αντιμετωπίσει μεγάλες προκλήσεις, όπως κυρίως η αύξηση της αποτελεσματικότητας/αποδοτικότητάς της με σκοπό την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, τη βελτίωση της οικειοθελούς συμμόρφωσης, την παροχή στους πολίτες ποιοτικότερων υπηρεσιών. Για το λόγο αυτό θα ήταν χρήσιμη η υιοθέτηση από τη φορολογική διοίκηση σύγχρονων εργαλείων μέτρησης της αποτελεσματικότητάς της, όπως το Εργαλείο Διαγνωστικής Αξιολόγησης της Φορολογικής Διοίκησης (TADAT) και το Εργαλείο αξιολόγησης - μέτρησης της αποδοτικότητας της διαχείρισης των δημοσίων οικονομικών (PEFA). Με τα εργαλεία αυτά η φορολογική διοίκηση θα μπορέσει να διαγνώσει τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες της και με βάση τις διαπιστώσεις αυτές να σχεδιάσει μία στρατηγική μεταρρύθμισής της που θα της επιτρέψει να πετύχει τους στόχους της.

Σε κάθε περίπτωση, ανεξαρτήτως του εργαλείου μέτρησης της αποτελεσματικότητας που θα υιοθετηθεί, η αξιολόγηση της φορολογικής διοίκησης είναι ο μόνος δρόμος, προκειμένου αυτή να καταστεί σύγχρονη, να επιδράσει θετικά στην αντίληψη του κοινού για την ακεραιότητα της φορολογικής διοίκησης μέσω της λογοδοσίας για το έργο της και της διαφάνειας των αποφάσεών της, να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις της σύγχρονης εποχής, να μπορέσει να εκπληρώσει την αποστολή της, να καταστεί αρωγός στην προσπάθεια για τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση και βεβαίως να παρέχει ποιοτικότερες υπηρεσίες στους φορολογούμενους συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στη βελτίωση της φορολογικής συμμόρφωσης.

3.1 Παροχή Επιμέρους Κινήτρων

3.1.1.Κίνητρα σε Επιχειρήσεις

Η αποτελεσματική εφαρμογή της φορολογικής πολιτικής από τις επιχειρήσεις, αποτελεί ένα μεγάλο στοίχημα για κάθε κυβέρνηση, καθώς αυτές είναι που αποτελούν την αγορά και διαθέτουν κεφάλαια ώστε να λειτουργεί προοδευτικά η οικονομία. Πόσο μάλλον οι στήριξη των νέων επιχειρήσεων, σε μια χώρα όπως η Ελλάδα, με την παροχή φορολογικών κινήτρων, μπορεί να προσελκύσει επενδύσεις και μακροπρόθεσμα να

βελτιώσει σημαντικά το δημοσιονομικό status της χώρας. Η παροχή κινήτρων από το κράτος στους επιχειρηματίες μέσω μέτρων φορολογικής ελάφρυνσης, τους βοηθά να αποκερδαίνουν υγιώς και συνεπώς να είναι συνεπείς στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Η στήριξη αυτή μπορεί να υλοποιηθεί με μέτρα όπως α) η εισαγωγή ενός προαιρετικού ελάχιστου ορίου υπαγωγής στους έμμεσους φόρους β) η υποστήριξη της επιχειρηματικής εκπαίδευσης για νέους επιχειρηματίες γ) η χρήση πιστοποιημένων ηλεκτρονικών εφαρμογών ή ψηφιακών εργαλείων, σχεδιασμένων από τις αρμόδιες φορολογικές αρχές, που θα παρέχονται δωρεάν δ) η υιοθέτηση φορολογικών κινήτρων για την αύξηση των κεφαλαιακών ροών στις νέες επιχειρήσεις, όπως η απαλλαγή από τη φορολόγηση τυχόν κεφαλαιακών κερδών (υπεραξίας) που αποκτούν τα φυσικά πρόσωπα από την πώληση του κεφαλαίου (μετοχών) τους, εφόσον αυτό αποκτήθηκε όταν η επιχείρηση βρισκόταν κάτω από ένα συγκεκριμένο όριο εσόδων.

3.1.2. Κίνητρα σε Ιδιώτες

Πρωταρχικό κίνητρο για την συνεπέστερη στάση των ιδιωτών, θα αποτελούσε φυσικά η μείωση των συντελεστών φορολογίας. Στη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων (συμπεριλαμβανομένων και των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης) η επιβάρυνση είναι μεγάλη και με τις αλλαγές που έγιναν πρόσφατα στη νομοθεσία για τα φυσικά πρόσωπα, η επιβάρυνση θα αυξηθεί ακόμη περισσότερο. Πέρα όμως από τους συντελεστές, τα κυριότερα προβλήματα του φορολογικού μας συστήματος φαίνεται να είναι δομικά και συνδέονται με τις συχνές αλλαγές στους φόρους, την πολυπλοκότητα της νομοθεσίας, την αναποτελεσματικότητα των μηχανισμών επίλυσης φορολογικών διαφορών και τις αδυναμίες της φορολογικής διοίκησης. (Ραπάνος, 2014)

Ο εκσυγχρονισμός και η επιτάχυνση των διαδικασιών ενώπιον των φορολογικών αρχών κινούνται επίσης προς αυτή την κατεύθυνση. Απαραίτητη κρίνεται η μετατόπιση της εργασίας από το επίπεδο των πολλαπλών ελέγχων, στην δημιουργία φορολογικών προφίλ, αλλά και στην είσοδο νέων τεχνολογιών στις αρμόδιες υπηρεσίες.

Σαφώς, τα μέτρα που λαμβάνει η εκάστοτε Κυβέρνηση, στην προσπάθειά της να κερδίσει την εμπιστοσύνη του φορολογουμένου, ώστε αυτός να είναι συνεπής, πρέπει να χαρακτηρίζονται από δικαιοσύνη και ισονομία. Η αρχή της φορολογικής ισότητας, που καθιερώνεται στο αμέσως ανωτέρω άρθρο, επιβάλλει την όμοια φορολογική μεταχείριση ατόμων που βρίσκονται κάτω από τις ίδιες οικονομικές συνθήκες (οριζόντια φορολογική ισότητα) και την ανόμοια μεταχείριση εκείνων που βρίσκονται κάτω από διαφορετικές συνθήκες (κάθετη φορολογική ισότητα), έτσι ώστε να μην είναι

συνταγματικά ανεκτή ούτε η άνιση μεταχείριση όμοιων περιπτώσεων ούτε η ίση μεταχείριση ανόμοιων. Εξάλλου, ο συνταγματικός Νομοθέτης, συμπληρώνοντας την ανωτέρω αρχή της ισότητας στα δημόσια βάρη, ορίζει στην διάταξη του άρθρου 78 παρ. 1 Συντ. τα στοιχεία από τα οποία, και μόνον, μπορεί να τεκμαρθεί φοροδοτική ικανότητα (εισόδημα, περιουσία, δαπάνες και συναλλαγές. (Φινοκαλιώτης-Μπάρμπας, 2001, Γκέρτσος, 2017, Φινοκαλιώτης, 1999)

3.2 Αναφορά Πρόσφατων Θετικών Μέτρων

Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης

Το 2016 θεσπίστηκε από την Α.Α.Δ.Ε η λειτουργία τμήματος με σκοπό την φορολογική συμμόρφωση, το οποίο εντάσσεται στη Γενική Διεύθυνση Φορολογικής Διοίκησης (Γ.Δ.Φ.Δ.). Η πρωτοβουλία αυτή εξυπηρετεί τους πρωταρχικούς σκοπούς της προαναφερθείσας Διεύθυνσης, οι οποίοι είναι: Α) Η ανάλυση και επεξεργασία δεδομένων που αφορούν στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της φορολογικής πολιτικής, η παρακολούθηση και αξιολόγηση των διεθνών εξελίξεων στον τομέα αυτό, και ιδίως η αξιολόγηση των εξελίξεων σε επίπεδο Ο.Ο.Σ.Α. και Ευρωπαϊκής Ένωσης και η διενέργεια προβλέψεων για τα έσοδα από την εφαρμογή της φορολογικής πολιτικής. Β) Η υποβολή τεκμηριωμένων εισηγήσεων για την αναμόρφωση της φορολογικής νομοθεσίας, ώστε να διασφαλίζεται η εναρμόνιση με τις βέλτιστες πρακτικές, με τις δεσμεύσεις μας ως μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των διεθνών οργανισμών και με το υφιστάμενο γενικότερο πλαίσιο φορολογικής πολιτικής, οι οποίες συνοδεύονται, εφόσον απαιτείται, με εκτίμηση για την προσδοκώμενη ωφέλεια ως προς τα έσοδα αλλά και τη δυνατότητα συμμόρφωσης των φορολογουμένων. Γ) Η αξιολόγηση και η παρακολούθηση των νομοθετικών διατάξεων που εισηγείται η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων καθώς και των κανονιστικών πράξεων που εκδίδει για ζητήματα που εμπίπτουν στο πεδίο των αρμοδιοτήτων της Διεύθυνσης Φορολογικής Πολιτικής. Δ) Ο αποτελεσματικός συντονισμός και συνεργασία με όλες τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών και ιδίως με τις υπηρεσίες της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων και τη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων για την επίτευξη των στόχων των προηγούμενων εδαφίων καθώς και η συνεργασία με τις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα, των οποίων οι πολιτικές σχετίζονται με τη φορολογική πολιτική. Ε) Ο σχεδιασμός, ο συντονισμός και η ανάπτυξη των διεθνών οικονομικών σχέσεων σε θέματα φορολογικής πολιτικής που συνοδεύεται και από εισηγήσεις για την

υιοθέτηση του κατάλληλου νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου. ΣΤ) Η αξιολόγηση των επιπτώσεων της φορολογικής νομοθεσίας στη δημοσιονομική πολιτική της χώρας, και των επιπτώσεων κοινωνικών, οικονομικών, διοικητικών και δημοσιονομικών παραγόντων στο σχεδιασμό και την εφαρμογή της φορολογικής πολιτικής.

Η Διεύθυνση Φορολογικής Συμμόρφωσης εξελίσσεται σε βασικό εργαλείο για την έγκαιρη συλλογή των φόρων, μέσω της ενημέρωσης των φορολογουμένων για υποχρεώσεις και ληξιπρόθεσμες οφειλές.

Φορολοτοταρία

Το 2017 εγκαινιάστηκε ο θεσμός της Φορολοταρίας, ένα είδος φορολογικού παίγνιου, με σκοπό την άμεση ανταμοιβή των καταναλωτών για τις πραγματοποιηθείσες ηλεκτρονικές συναλλαγές τους, μέσω της απονομής σε αυτούς λαχμών και την ένταξη τους σε κληρωτίδα. Αρμόδιος φορέας για τη διενέργεια των δημοσίων κληρώσεων είναι η Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Δ.ΗΛΕ.Δ.) της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.), σε συνεργασία με ανεξάρτητο πιστοποιημένο φορέα.

Για να διασφαλίσει κάποιος τη συμμετοχή του σε οποιαδήποτε από τις δημόσιες κληρώσεις του προγράμματος, πρέπει απλώς να έχει πραγματοποιήσει (και να έχει εκκαθαριστεί) έστω και μία συναλλαγή με τη χρήση κάρτας ή με άλλο ηλεκτρονικό μέσο, κατά τον προηγούμενο μήνα ή άλλη χρονική περίοδο στην οποία αφορά η κλήρωση.

Η Δ.ΗΛΕ.Δ. συγκεντρώνει τα στοιχεία των εκκαθαρισμένων συναλλαγών του εκάστοτε προηγούμενου μήνα, που αποστέλλονται από τους Παρόχους Υπηρεσιών Πληρωμών μέχρι το τέλος του δεύτερου δεκαημέρου του εκάστοτε επόμενου μήνα και τα μετατρέπει σε λαχνούς.

Το πρόγραμμα αυτό ανταμείβει χίλιους (1000) τυχερούς ανά κλήρωση με χίλια (1000) ευρώ, ωστόσο κρίνεται ότι το μέτρο αυτό, αν και βρίσκεται προς τη σωστή κατεύθυνση της ενθάρρυνσης χρήσης ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής, έχει μικρό αντίκτυπο στο ευρύ καταναλωτικό κοινό.

Κίνητρα του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος

Με τον Νόμο 4512/2018, άρθρο 353, προστέθηκε ένα νέο άρθρο, το 71^A, στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε., ν.4172/2013). Με την πρώτη παράγραφο του άρθρου 71A, ορίζεται πως «τα κέρδη της επιχείρησης από την πώληση προϊόντων παραγωγής της, για την οποία χρησιμοποιήθηκε ευρεσιτεχνία διεθνώς αναγνωρισμένη στο όνομα της ίδιας επιχείρησης που αναπτύχθηκε από την ίδια, απαλλάσσονται από τον φόρο εισοδήματος για τρεις συνεχόμενες χρήσεις, αρχής γενομένης από τη χρήση μέσα στην οποία πραγματοποιήθηκαν για πρώτη φορά έσοδα από την πώληση των πιο πάνω προϊόντων.

Στον ίδιο νόμο, προβλέπονται στα επόμενα άρθρα, και συγκεκριμένα στο α.71Δ *Κίνητρα για την ενίσχυση των θέσεων απασχόλησης* : 1. *Οι εργοδοτικές εισφορές για τη δημιουργία νέων θέσεων εξαρτημένης εργασίας πλήρους απασχόλησης εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα των φυσικών προσώπων που ασκούν επιχειρηματική δραστηριότητα, των νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων προσαυξημένες κατά ποσοστό πενήντα τοις εκατό (50%) και μέχρι το 14πλάσιο του κατώτατου μισθού άγαμου μισθωτού άνω των είκοσι πέντε (25) ετών ανά θέση εργασίας, εφόσον προκύπτει αθροιστικά:*

α) αύξηση του αριθμού των απασχολουμένων κατά το οικείο έτος πρόσληψης σε σχέση με το μέσο όρο του προηγούμενου έτους και

β) αύξηση της μισθολογικής δαπάνης κατά το οικείο έτος πρόσληψης σε σχέση με αυτήν του προηγούμενου έτους.

Ομοίως, και στο α.71^E προβλέπεται η παροχή κινήτρων για την ενίσχυση της παραγωγής οπτικοακουστικών έργων, ως εξής: 1. *Από το φορολογητέο εισόδημα φυσικού ή νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας που είναι υποκείμενο φόρου στην Ελλάδα, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 3 του παρόντος νόμου και επενδύει σε παραγωγές οπτικοακουστικών έργων, κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 20 του ν. 4487/2017 (Α` 116), αφαιρείται το 30% των επιλέξιμων δαπανών, καθενός οπτικοακουστικού έργου, εφόσον αυτές πραγματοποιούνται στην Ελλάδα.*

Νόμος 4608/2019: Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, Προσέλκυση Στρατ. Επενδύσεων

Ο ανωτέρω Νόμος αποσκοπεί στην προσέλκυση στρατηγικών επενδύσεων. Η στήριξη

της επιχειρηματικότητας ευνοεί την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, και σε αυτό το πλαίσιο, ορίζεται στο α.12 του ν.4608/2019 με τίτλο Φορολογικά Κίνητρα: *Οι επενδύσεις που χαρακτηρίζονται ως στρατηγικές μπορεί με απόφασή της Δ.Ε.Σ.Ε. να λάβουν διαζευκτικά :α. Φορολογική απαλλαγή που συνίσταται στην απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος επί των πραγματοποιούμενων προ φόρου κερδών, τα οποία προκύπτουν, με βάση τη φορολογική νομοθεσία, από το σύνολο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης, μετά την αφαίρεση του φόρου του νομικού προσώπου ή νομικής οντότητας, ο οποίος αναλογεί στα κέρδη που διανέμονται ή αναλαμβάνονται.*

Ο νόμος προβλέπει κλιμακούμενη απαλλαγή, ανάλογα με το ποσό της επένδυσης έως και εκατό εκατομμύρια (100.000.000) ευρώ, με τις επιλέξιμες δαπάνες ύψους από τριάντα εκατομμύρια (30.000.000) ευρώ έως τριάντα πέντε εκατομμύρια (35.000.000) ευρώ, να παρέχεται το ογδόντα τοις εκατό (80%) της δικαιούμενης ενίσχυσης, ενώ για το μέρος των επιλέξιμων δαπανών από πενήντα εκατομμύρια (50.000.000) ευρώ έως εκατό εκατομμύρια (100.000.000) ευρώ παρέχεται το δέκα τοις εκατό (10%) της δικαιούμενης ενίσχυσης. (ΤΝΠΙ-ΝΟΜΟΣ)

Νόμος 4399/2016: Ενίσχυση Επενδύσεων (Αναπτυξιακός Νόμος)

Σκοπός του νόμου είναι η προώθηση της ισόρροπης ανάπτυξης με σεβασμό στους περιβαλλοντικούς πόρους και την υποστήριξη λιγότερο ευνοημένων περιοχών της χώρας, η αύξηση της απασχόλησης, η βελτίωση της συνεργασίας και η αύξηση του μέσου μεγέθους των επιχειρήσεων, η τεχνολογική αναβάθμιση, η διαμόρφωση μιας νέας εξωστρεφούς εθνικής ταυτότητας (branding), η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης γνώσης, η μετακίνηση στην αλυσίδα παραγωγής της αξίας για την παραγωγή πιο σύνθετων προϊόντων, η εξοικονόμηση των φυσικών πόρων στην προοπτική μιας κυκλικής οικονομίας, η προσφορά καλύτερων υπηρεσιών, η προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων και εν τέλει η εξασφάλιση καλύτερης θέσης της χώρας στο Διεθνή Καταμερισμό Εργασίας.

Στο α. 20 του συγκεκριμένου νόμου, προβλέπεται φορολογική απαλλαγή σε επενδυτικές δραστηριότητες. Το δικαίωμα έναρξης χρήσης της ωφέλειας του κινήτρου της φορολογικής απαλλαγής θεμελιώνεται με την πιστοποίηση της υλοποίησης του 50% του κόστους του επενδυτικού σχεδίου από το αρμόδιο όργανο ελέγχου.

Νόμος 4646/2019: Φορολογική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακή διάσταση για την Ελλάδα του αύριο

Αποτελεί μία οργανωμένη και συντεταγμένη προσπάθεια του νομοθέτη να δώσει μια νέα πνοή στην ελληνική οικονομία, αποσκοπώντας στην πλήρωση πολλαπλών σημαντικών στόχων, όπως η ελάφρυνση των φορολογουμένων, η παροχή νέων φορολογικών κινήτρων στις επιχειρήσεις, η δημιουργία ενός ελκυστικού επενδυτικού τοπίου.

Κυριότεροι και σημαντικότεροι πυλώνες της εν λόγω φορολογικής μεταρρύθμισης είναι: α. Η δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών των φυσικών αλλά και των νομικών προσώπων. β. Η προσπάθεια επανεκκίνησης της οικονομίας σε αναπτυξιακούς ρυθμούς μέσω φορολογικής πολιτικής γ. Ο περιορισμός της φοροδιαφυγής με όπλο καταρχήν την επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, της καθιέρωσης της ηλεκτρονικής τιμολόγησης και των ηλεκτρονικών βιβλίων. δ. Η διαμόρφωση ενός ευνοϊκού φορολογικού περιβάλλοντος για εκείνους που επιθυμούν να επενδύσουν στην Ελλάδα και να την κάνουν κέντρο των οικονομικών τους δραστηριοτήτων.

Οι κυριότερες φορολογικές ελαφρύνσεις περιλαμβάνουν:

1.α. Την καθιέρωση εισαγωγικού φορολογικού συντελεστή 9% για φυσικά πρόσωπα, μισθωτούς, συνταξιούχους, αγρότες, ελεύθερους επαγγελματίες και ατομικές επιχειρήσεις σε διόρθωση του συντελεστή που ίσχυε, 22%. Με αυτή τη μείωση θα ευνοηθούν όλοι οι φορολογούμενοι και όχι μόνο εκείνοι που το εισόδημά τους είναι κάτω των 10.000 ευρώ, αφού η κλίμακα είναι προοδευτική. Επιπροσθέτως μειώνονται κατά μία ποσοστιαία μονάδα και οι συντελεστές για τα υψηλότερα εισοδήματα. β. Ο φόρος που προκύπτει κατά την εφαρμογή της νέας κλίμακας μειώνεται κατά το ποσό των επτακοσίων εβδομήντα επτά (777) ευρώ, από χίλια εννιακόσια (1.900) ευρώ που ίσχυε, για τον φορολογούμενο χωρίς εξαρτώμενα τέκνα, σε οκτακόσια δέκα (810) ευρώ, από χίλια εννιακόσια πενήντα (1.950) ευρώ που ίσχυε, για τον φορολογούμενο με ένα (1) εξαρτώμενο τέκνο, σε εννιακόσια (900) ευρώ, από δύο χιλιάδες (2.000) ευρώ που ίσχυε, για τον φορολογούμενο με δύο (2) εξαρτώμενα τέκνα, κ.ο.κ

2. Μείωση του συντελεστή φορολογίας εισοδήματος των επιχειρήσεων από το 28% που είναι σήμερα στο 24% για το 2019, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις.

3. Καθιέρωση χαμηλού φορολογικού συντελεστή 10% για τα αγροτικά συνεταιριστικά

σχήματα, μέτρο που αποσκοπεί αφενός στη μείωση των φορολογικών βαρών τους και αφετέρου στην ενίσχυση των δυνατοτήτων ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα της ελληνικής οικονομίας, μέσω της σύστασης νέων αγροτικών σχημάτων.

4. Μείωση της προκαταβολής φόρου εισοδήματος στο 95% του φόρου που προκύπτει για τα νομικά πρόσωπα και αφορά το έτος 2018.

5. Εφαρμογή μειωμένων συντελεστών ΦΠΑ για τη στήριξη ευπαθών ομάδων: I. Μείωση του ΦΠΑ για τα βρεφικά είδη από 24% σήμερα στον μειωμένο συντελεστή 13%. II. Μείωση του ΦΠΑ για τα κράνη των μοτοσικλετιστών και τα παιδικά καθίσματα από τον σημερινό ισχύοντα συντελεστή 24% στον μειωμένο συντελεστή 13%.

6. Απαλλαγή από την εισφορά αλληλεγγύης όλων των ΑμεΑ με ποσοστό αναπηρίας από 80% και άνω ανεξαρτήτως της μορφής της αναπηρίας.

7. Διαφοροποίηση του τρόπου φορολόγησης των δικαιωμάτων προαίρεσης απόκτησης μετοχών (stock options), τα οποία, εφόσον διακρατούνται για 24 μήνες από τους εργαζόμενους η υπεραξία από την άσκησή τους, δεν θα προστίθεται στα λοιπά εισοδήματα του εργαζόμενου, προκειμένου να υπαχθεί στην φορολόγηση με βάση την κλίμακα, αλλά θα φορολογείται αυτοτελώς με συντελεστή 15%.

8. Αναγωγή των ανείσπρακτων δεδουλευμένων αποδοχών που εισπράττονται το έτος 2014 και μετά και εφόσον αναγράφονται διακεκριμένα στην ετήσια βεβαίωση αποδοχών που χορηγείται στον δικαιούχο ή προκύπτει με οποιοδήποτε πρόσφορο μέσο το έτος στο οποίο ανάγονται, σε φόρο με βάση τις διατάξεις του έτους που ανάγονται.

9. Οι καταβολές προς τους εργαζομένους λόγω εξαγοράς ασφαλιστηρίου συμβολαίου τους εξαιτίας της συμμετοχής τους σε εθελούσια έξοδο, δεν αποτελεί πλέον πρόωρη εξαγορά και δεν φορολογείται με συντελεστή προσαυξημένο κατά 50 %.

Στα πλαίσια της προσπάθειας της καταπολέμησης και του περιορισμού της φοροδιαφυγής επέρχονται αλλαγές στα όρια των δαπανών που πρέπει να πραγματοποιούνται με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής ως εξής:

Οι μισθωτοί, συνταξιούχοι, ελεύθεροι επαγγελματίες και εισοδηματίες θα πρέπει να πραγματοποιούν δαπάνες ίσες με το 30% του πραγματικού τους εισοδήματος με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, με ποινή 22% επί της διαφοράς, σε περιπτώσεις που δεν επιτευχθεί το ανωτέρω όριο. Περιλαμβάνει, ακόμα, μεταξύ άλλων προβλέψεις για

διαγραφή ληξιπρόθεσμων οφειλών ύψους έως 10 ευρώ προς τη φορολογική διοίκηση, αύξηση προθεσμίας για την υποβολή δήλωσης φόρου κληρονομιάς από τους έξι στους εννέα μήνες, κατάργηση εισφοράς 0,6% στο leasing και το factoring, ανώτατο όριο δέσμευσης περιεχομένου τραπεζικών λογαριασμών και θυρίδων στο 6πλάσιο του ποσού των διαφυγόντων εσόδων του δημοσίου από λαθρεμπόριο, νέες διαδικασίες για τον καθορισμό των αντικειμενικών αξιών οι οποίες θα ευθυγραμμιστούν με τις εμπορικές αξίες των ακινήτων.

Ο νέος φορολογικός νόμος είναι αρκετά ελπιδοφόρος και έχει στις δομές του στοιχεία έντονης προσπάθειας εξορθολογισμού σε ό,τι αφορά τη φορολογική επιβάρυνση των φορολογουμένων. (Δ. Γαρνέλης, 2020)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Καθ'όλη τη διάρκεια της παρούσας εργασίας, επιχειρήθηκε η προσέγγιση ενός σύνθετου όρου, όπως αυτός της φορολογικής συμμόρφωσης. Επιχειρήθηκε, μάλιστα, μια διαλεκτική πορεία με εκκίνηση το άτομο, τον ίδιο τον φορολογούμενο για να φτάσει έως τις ενέργειες του κράτους αναφορικά με την συμμόρφωση.

Με πολλαπλές αναφορές στην απαιτούμενη εμπιστοσύνη που πρέπει να υφίσταται ανάμεσα σε φορολογούμενο και πολιτεία, αναδεικνύεται ο σημαντικός ρόλος των κοινωνικών συνθηκών στην διαμόρφωση της φορολογικής κουλτούρας, στην ενθάρρυνση της φορολογικής συνείδησης, στην καλλιέργεια πνεύματος φορολογικής συμμόρφωσης.

Δυστυχώς ωστόσο, η ελληνική πραγματικότητα δύσκολα θα προσαρμοστεί και θα υιοθετήσει τέτοιες έννοιες. Όπως προκύπτει και από τα ψηφιζόμενα μέτρα, στην συντριπτική τους πλειοψηφία είναι τιμωρητικά για τον φορολογούμενο, είτε αυτός είναι συνεπής είτε διαφεύγει.

Το ελληνικό νοικοκυριό μετά από μια δεκαετή πλέον κρίση, έχει εξαντλήσει τα περιθώρια υπομονής του, και παρ'όλα αυτά συνέχεια προκύπτουν στη δημοσιότητα σκάνδαλα οικονομικής διαφθοράς και κυβερνητικής διαπλοκής, με αποτέλεσμα το χάσμα συνεχώς να μεγαλώνει.

Φυσικά για να αλλάξει η προθυμία του φορολογουμένου και αυτός τελικά να συμμορφωθεί, δεν αρκούν μόνο νομοθετικές παρεμβάσεις. Χρειάζεται ισχυρή πολιτική βούληση. Βούληση ώστε οι αλλαγές να είναι προς το συμφέρον του συνόλου. Ωστε η φορολογία να είναι δίκαιη και να μην ευνοεί τους ολίγους και οικονομικά ισχυρούς, που τυγχάνουν της στήριξης της εκάστοτε κυβέρνησης και διαχειρίζονται το μεγαλύτερο ποσοστό του εγχώριου πλούτου.

Ο δρόμος προς την φορολογική συμμόρφωση για την Ελλάδα είναι μακρύς, και αυτό διότι η σωστή λειτουργία του φορολογικού συστήματος είναι ένα από τα οικονομικά ζητήματα που εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από το πολιτικό περιβάλλον, το οποίο στη χώρα μας είναι αν μη τι άλλο προβληματικό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

-Α.Α.Δ.Ε., ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΣΟΔΩΝ, ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΕΤΟΥΣ 2018

-ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ Ν.(1993), ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΣΕ: ΠΡΑΚΤΙΚΑ Δ' ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΦΟΙ Π. ΣΑΚΚΟΥΛΑ

-ΒΑΛΕΤΖΑΣ Ι. (2004), ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΙΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

-ΒΑΣΑΡΔΑΝΗ Μ. (2011), ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:ΜΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ Τ.Τ.Ε, ΤΕΥΧΟΣ 35

-ΓΑΡΝΕΛΗΣ Δ.(2020), Ο ΝΕΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ 4646/2019 ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΣΥΝΕΧΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ, ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ, ΤΕΥΧΟΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2020 166/2020

-ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, ΘΕΟΔΩΡΟΣ- ΠΑΣΧΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ(2003), ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΕΝΟΥ, ΑΘΗΝΑ

-ΔΙΑΚΟΜΙΧΑΛΗΣ Μ. (2019), ΑΙΤΙΕΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΠΛΟΓΡΑΦΙΑ

-ΚΑΟΥΝΗΣ Δ., (2003), ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΙΙ, ΑΘΗΝΑ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

-ΛΑΖΟΣ Γ, 2012, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΛΕΓΧΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

-ΜΑΤΣΑΓΓΑΝΗΣ Μ, ΦΛΕΒΟΤΟΜΟΥ Μ. (2010, ΕΠΙΠΛΩΚΕΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΕΡΓΑΣΙΑ L.S.E

-ΜΠΑΡΜΠΑΣ Ι. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΙ ΦΙΝΟΚΑΛΙΩΤΗΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, (2011), ΔΗΜΟΣΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ: ΦΟΡΟΙ, ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΝΕΙΑ, ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ, Γ' ΕΚΔΟΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

-ΣΑΒΒΑΪΔΟΥ ΑΙΚ. (2016), Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΜΕΣΩ ΔΙΕΘΝΩΝ ΜΟΝΤΡΝΩΝ ΕΡΓΑΛΕΙΩΝ, ΔΕΛΤΙΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ, ΤΕΥΧΟΣ 1580

- ΣΑΒΒΑΪΔΟΥ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, (2019), TAX FLASH: ΝΕΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΑΛΕΙΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΕΝΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΙΚΗ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ, JEAN MONNET CHAIR, EU TAX POLICY AND ADMINISTRATION, ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΠΘ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

-ΣΑΠΟΥΝΑ Ι. ΤΡΑΧΑΝΑ ΚΑΙ ΧΡΗΣΤΙΔΗ Γ (1983), ΠΑΡΑΟΙΚΟΝΟΜΙΑ, ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ ΚΑΙ ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

-ΤΑΤΣΟΣ Ν. (2012), ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

- ΦΙΝΟΚΑΛΙΩΤΗΣ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, (2014), ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ, Ε' ΕΚΔΟΣΗ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ, ΑΘΗΝΑ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

-ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Μ., ΒΡΑΧΑΤΗ Β., ΒΥΖΑΣ,(2018), ΚΩΔΙΚΑΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ - ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤ' ΑΡΘΡΟ ΕΡΜΗΝΕΙΑ Ν. 4174/2013, 2018

-ΧΑΤΖΗΔΗΜΑ Σ. (2015), ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΠΑΝ. ΠΑΤΡΩΝ

-ERNST & YOUNG, (2017), THE OUTLOOK FOR GLOBAL TAX POLICY IN 2017

-FILIPPIN, A., FIORIO C. AND VIVIANO, E. (2013). 'THE EFFECT OF TAX ENFORCEMENT ON TAX MORALE'. EUROPEAN JOURNAL OF POLITICAL ECONOMY

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

-ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ στο σχέδιο νόμου «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών», ΔΙΑΘΕΣΙΜΗ ΣΤΟ: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/K-FORODIA-EIS.pdf>

-ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Θ.(2018), DIANEOSIS.ORG, ΑΡΘΡΟ, ΤΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.dianeosis.org/2018/04/to-forologiko-provlima-tis-elladas/>

-ΓΚΙΝΟΓΛΟΥ Δ., ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ, ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: http://www.uom.gr/media/docs/lxr/forologiki_logistiki.pdf

-ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΙ ΣΤΟ: <https://www.minfin.gr/web/31431/d/nse-phorologikes-politikes>

-ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΥ, ΟΙ ΝΕΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ ΖΗΤΟΥΝ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ,ΔΙΑΘΕΣΙΜΗ ΣΤΟ: <https://www.accountancygreece.gr/oi-neoi-epicheirimaties-zitoun-stocheymena-forologika-kinitra-kai-meiosi-tis-forologikis-grafeiokratias/>

-ΕΝΙΚΟΝΟΜΙΑ.GR (2017),ΤΟ 13ΑΡΙ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΤΑΡΙΑ,ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ:<http://www.enikonomia.gr/my-money/173507,to-13ari-erotiseon-kai-apantiseon-gia-ti-forolotaria.html>

-ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΩΝ, ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ,ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.euretirio.com/?s=%CE%A6%CE%9F%CE%A1%CE%9F%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A6%CE%A5%CE%93%CE%97>

- ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΩΝ, ΦΟΡΟΣ,ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.euretirio.com/foros/>

-ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΟΡΩΝ, ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ,ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.euretirio.com/?s=%CE%A6%CE%9F%CE%A1%CE%9F%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A6%CE%A5%CE%93%CE%97>

-ΜΑΡΚΟΒΙΤΣ Γ.(2019) ΑΡΘΡΟ, ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: www.voria.gr/article/giannis-markovits-sinergatiki-forologiki-simmorfosi

-ΜΙΑΡΗΣ Θ.(2015), ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ, ΑΡΘΡΟ, ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.eea.gr/artheta-eea/th-miaris-forologiki-dikaiosyni/>

-ΜΙΧΑΛΟΣ Κ,(2019), ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ DEAL, ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΩΝΤΑΣ ΤΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.eurocapital.gr/mobile/permalink/105825.html%20%CE%9A%CF%89%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%85%20%CE%9C%CE%AF%CF%87%CE%B1%CE%BB%CE%BF%CF%85,%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%95%CE%92%CE%95%CE%91>

-ΠΑΠΠΟΥΣ Γ.,(2017), ΙΕΦΙΜΕΡΙΔΑ.GR,ΓΙΑΤΙ ΦΟΥΣΚΩΣΑΝ ΤΑ ΧΡΕΗ ΚΑΙ ΑΠΕΤΥΧΑΝ ΟΙ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΟΦΕΙΛΩΝ,ΑΡΘΡΟ,ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.iefimerida.gr/news/461487/keraynoi-elegktikoy-synedrioy-giati-foyskosan-ta-hrei-kai-apetyhan-oi-rythmiseis-ofeilon>

-ΡΑΠΑΝΟΣ Θ. ΒΑΣΙΛΗΣ-ΚΑΠΛΑΝΟΓΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ, (2014), ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ

ΣΤΟ: <https://www.hba.gr/5Ekdosis/UplPDFs/sylltomos14/609-638%20Rapanos%202014.pdf>

-ΣΤΑΙΚΟΥΡΑΣ Χ,ΜΠΑΚΑΛΗΣ Σ.(2018) Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΑΡΘΡΟ, ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.kathimerini.gr/977435/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/apoyh-forologikh-syneidhsh-kai-oi-ey8ynes-ths-politeias>

-ΣΧΕΔΙΟ ΚΟΙΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ,ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΣΤΟ:<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EL/COM-2016-729-F1-EL-MAIN.PDF>

-COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE, Promoting Good Governance in Tax Matters (2008), ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0201:FIN:EN:PDF>

-DAUDE, C., GUTIERREZ, H. AND MELGUIZO, Á. (2013), WHAT DRIVES TAX MORALE? A FOCUS ON EMERGING ECONOMIES. HACIENDA PUBLICA ESPAÑOLA, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://ideas.repec.org/a/hpe/journal/y2013v207i4p9-40.html>

-GESELLCHAFT FUR INTERNATIONALE ZUSAMMENARBEIT (GIZ)(2010), ADDRESSING TAX EVASION AND TAX AVOIDANCE IN DEVELOPING COUNTRIES, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ: <https://www.taxcompact.net/sites/default/files/resources/2010-12-ITC-Addressing-Tax-Evasion-and-Avoidance.pdf>